

На основу члана 53.став 1. тачка 8. Пословника Народне скупштине Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", број:22/05) Законодавни одбор Народне скупштине Републике Српске на сједници 14. новембра 2005. године утврдио је нови пречишћени текст Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник Републике Српске", број: 32/00, 40/00, 37/01, 32/02, 40/02, 47/02, 110/03 и 67/05) у којем је означен дан ступања на снагу наведеног закона.

Број: 02/3-1466-2/05

Бања Лука, 14. новембар 2005. године

Предсједник
Законодавног одбора
Народне скупштине

Војин Зејак, с.р.

ЗАКОН
О ПЕНЗИЈСКОМ И ИНВАЛИДСКОМ ОСИГУРАЊУ
- Пречишћени текст-

I - ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим законом установљава се обавезно пензијско и инвалидско осигурање и уређују права и обавезе по основу тог осигурања.

Овим законом установљава се и могућност да се лица која нису обухваћена обавезним осигурањем, осигурају на пензијско и инвалидско осигурање (у даљем тексту: добровољно осигурање).

Члан 2.

Обавезним пензијским и инвалидским осигурањем обезбјеђују се, на основу рада и на начелима узајамности и солидарности, права за случај старости, смањења и губитка радне способности и смрти осигураника, у складу са овим законом, ради обезбјеђења социјалне сигурности осигураних лица и чланова њихове породице.

Члан 3.

Права из пензијског и инвалидског осигурања стичу се и остварују, под условима утврђеним овим законом, а обим права зависи, по правилу, од дужине пензијског стажа и висине плата које је осигурано лице остварило у току радног вијека, односно од основица на које је уплаћиван допринос за пензијско и инвалидско осигурање.

Члан 4.

Средства за пензијско и инвалидско осигурање обезбјеђују, у складу са законом, осигурана лица, послодавци и Република Српска (у даљем тексту: Република).

Члан 5.

Права из пензијског и инвалидског осигурања неотуђива су лична материјална права и не могу се преносити на друга лица, нити се могу наслеђивати. Доспјела новчана примања која нису исплаћена због смрти корисника, могу се наслеђивати.

Права из пензијског и инвалидског осигурања не могу застарити, осим доспјелих и неисплаћених пензија и других новчаних примања, у случајевима и под условима утврђеним законом.

Члан 6.

Стечена права из пензијског и инвалидског осигурања, могу престати само у случајевима утврђеним овим законом.

Коришћење права која припадају на основу овог закона, може се ограничити, само у случајевима и под условима утврђеним овим законом.

Члан 7.

Примања из пензијског и инвалидског осигурања могу бити предмет извршења и обезбјеђења, у складу са законом.

Члан 8.

За остваривање права из пензијског и инвалидског осигурања, као и утврђених потреба и интереса у области овог осигурања, оснива се Фонд за пензијско и инвалидско осигурање Републике Српске (у даљем тексту: Фонд).

Дјелатност Фонда је од посебног друштвеног интереса.

Члан 9.

Фонд се оснива за цијело подручје Републике. Фонд има својство правног лица и уписује се у регистар код надлежног суда.

Сједиште Фонда утврђује се статутом Фонда.

Члан 10.

Фонд је обавезан да о свом раду обавјештава лица осигурана на пензијско и инвалидско осигурање и кориснике права из овог осигурања, као и надлежне органе у Републици.

II - ОСИГУРАНИЦИ

1. Обавезно осигурање

Члан 11.

Осигураницима, у смислу овог закона, сматрају се лица која су обавезно осигурана на пензијско и инвалидско осигурање у Фонду и лица којима је, у складу са овим законом, признато својство осигураника у добровољном осигурању.

Обавезно су осигурани на пензијско и инвалидско осигурање:

- 1) лице у радном односу;
- 2) лице које самостално, у складу са законом, обавља занатско-предузетничку дјелатност (у даљем тексту: предузетник);
- 3) лице које обавља свештеничку дужност или вјерску службу.

Члан 12.

Осигураник у смислу члана 11. став 2. тачка 1. овог закона је:

- 1) лице запослено у предузећу и другој организацији која обавља привредну дјелатност, удружењу, банци, организацији за осигурање, задрузи, установи, фонду и другој организацији која обавља дјелатност јавних служби, државном органу, органу политичко-територијалне заједнице и код других домаћих правних и физичких лица (у даљем тексту: послодавац);
- 2) официри, подофицири, официри по уговору и војници по уговору;
- 3) лице запослено код предузетника;
- 4) лице изабрано или именовано на одговарајућу јавну функцију, ако за тај рад прима плату;
- 5) запослено лице упућено на рад у иностранство, односно лице запослено код послодавца који обавља дјелатност у иностранству, под условом да није обавезно осигурано по прописима државе у коју је упућено на рад, односно у којој је запослено, ако међународним уговором није другачије одређено;
- 6) држављанин Републике који је на територији Републике запослен код страних или међународних организација или установа, страних дипломатских или конзуларних представништава, или је запослен код других страних правних или физичких лица, ако међународним уговором није другачије одређено;
- 7) страни држављанин и лице без држављанства који су на територији Републике запослени код страних правних или физичких лица, ако међународним уговором није другачије одређено, као и код међународних организација или установа, дипломатских или конзуларних представништава, ако је такво осигурање предвиђено међународним уговором.

Члан 13.

Осигураник из члана 12. овог закона обавезно је осигуран на пензијско и инвалидско осигурање и по престанку радног односа за вријеме док остварује новчану накнаду по прописима о радним односима, запошљавању и здравственом осигурању, ако је на ту накнаду обрачунат и уплаћен допринос за пензијско и инвалидско осигурање.

Члан 14.

Предузетник, у смислу овог закона, је:

- 1) занатлија, угоститељ, превозник и друго лице које обавља привредну, услужну или другу дјелатност, ако је дјелатност коју обавља регистрована у складу са прописима;
- 2) друго лице које, у складу са прописима, самостално у виду занимања обавља професионалну дјелатност;
- 3) оснивач, односно власник радње, пољопривредног газдинства, или њиховог дијела, под условом да није обавезно осигуран по другом основу

Члан 15.

Осигураник из члана 11. став 2. тачка 3. овог закона, је лице које на основу рјешења надлежног вјерског органа, односно вјерске заједнице обавља свештеничку дужност или вјерску службу.

2. Обавезно осигурање лица док се налазе у одређеним околностима

Члан 16.

Обавезно су осигурани на пензијско и инвалидско осигурање за случај инвалидности проузроковане повредом на раду и професионалном болешћу, док се налазе у одређеним околностима (у даљем тексту: осигураник у одређеним околностима):

- 1) лице које на територији Републике учествује у акцији спасавања или одбране од елементарних непогода (пожар, поплава, потрес и друге непогоде проузроковане вишом силом), или у акцији предузетој ради спасавања живота грађана или отклањања материјалне штете на имовини;
- 2) члан добровољног ватрогасног друштва за вријеме гашења пожара, спасавања људи и имовине угрожене пожаром и другим елементарним непогодама, уклањања последица елементарних непогода, одласка на вјежбу и повратку са вјежбе, као и за вријеме образовања за ватрогасну службу које организује ватрогасно друштво;
- 3) лице које на захтјев надлежних државних органа пружи помоћ тим органима, ако том приликом буде повријеђено или се разболи;
- 4) ученик и студент за вријеме практичне наставе, односно за вријеме стручне праксе код послодавца;
- 5) лице за вријеме обављања обавезног рада приликом издржавања казне затвора, малољетничког затвора и за вријеме извршења васпитне мјере у васпитној установи, установи за преваспитавање или у посебној васпитној установи;
- 6) незапослено лице за вријеме преквалификације или доквалификације, на коју је упућено од стране организације за запошљавање;
- 7) лице за вријеме обављања послова код послодавца, без заснивања радног односа (волонтерски рад), у складу са прописима о радним односима;
- 8) лице за вријеме омладинског радног ангажовања посредством задруге ученика, студената и незапослене омладине;
- 9) лице за вријеме учешћа у јавним радовима, које организује политичко-територијална заједница;
- 10) лице за вријеме вршења обавезне војне службе и вршења других обавеза у области одбране, утврђених законом;
- 11) лице за вријеме учешћа у омладинској радној акцији, односно радном кампу и такмичењу (производном, спортском и др.);
- 12) лице за вријеме вршења одређених јавних функција или грађанских дужности по позиву органа политичко-територијалне заједнице (у својству посланика, свједока, судије поротника, вјештака или тумача и др.);
- 13) дијете са тешкоћама у развоју, за вријеме стручног оспособљавања, након завршене основне школе.

Тачка 4. став 1. овог члана примјењује се и на држављанина Републике кад се, сагласно прописима Републике, школује у иностранству или кад у иностранству стиче одговарајућу праксу после завршеног школовања, ако је прије одласка у иностранство имао пребивалиште на територији Републике.

Тачка 4. став 1. овог члана примјењује се и на страног држављанина, који се школује или стиче одговарајућу праксу, после завршеног школовања на територији Републике, под условом да држава чији је он држављанин признаје исто право држављанима Републике, ако међународним уговором није другачије одређено.

3. Добровољно осигурање

Члан 17.

Лице које обавља пољопривредну дјелатност, као једино или главно занимање и лице које није обавезно осигурано на пензијско и инвалидско осигурање у смислу члана 11. овог закона, може се добровољно осигурати на пензијско и инвалидско осигурање, ако:

- 1) на дан подношења захтјева за пријем на осигурање има навршених најмање 15 година живота;
- 2) има општу здравствену способност;
- 3) има пребивалиште на територији Републике.

Пољопривредном дјелатношћу, у смислу овог закона, сматра се земљорадња, сточарство, рибогојство, пчеларство, перадарство, производња јаја, пилића и др., ако лице обављањем те дјелатности остварује средства за живот.

Пољопривредна дјелатност сматра се, у смислу овог закона јединим занимањем, ако се на основу увјерења надлежног општинског органа управе утврди, да лице које обавља дјелатност из става 1. овог члана, остварује приход искључиво бављењем том дјелатношћу.

Пољопривредна дјелатност сматра се, у смислу овог закона главним занимањем, ако се на основу увјерења надлежног општинског органа управе утврди, да лице које обавља дјелатност из става 1. овог члана, остварује од те дјелатности већи приход од прихода остварених по другом основу.

Добровољно осигурање обезбјеђује се почев од дана подношења захтјева за пријем у осигурање.

III - УТВРЂИВАЊЕ СВОЈСТВА ОСИГУРАНИКА

Члан 18.

Својство осигураника у пензијском и инвалидском осигурању утврђује Фонд, и то:

- осигураника из члана 12. овог закона - на основу пријаве осигурања, коју подноси послодавац;
- осигураника из члана 13. овог закона - на основу пријаве осигурања, коју подноси организација за запошљавање;
- осигураника из члана 14. овог закона - на основу пријаве осигурања, коју подноси осигураник;
- осигураника из члана 15. овог закона - на основу пријаве осигурања, коју подноси надлежни орган вјерске заједнице;
- осигураника из члана 17. овог закона - на основу захтјева за пријем у осигурање, пријаве осигурања и одговарајућих доказа о испуњавању услова

за стицање својства осигураника, коју подноси лице за које се утврђује својство осигураника.

Пријава осигурања за утврђивање својства осигураника подноси се у року од осам дана, од дана стицања основа по коме се осигурава. Ако Фонд у случајевима из става 1. алинеје 1. до 4. овог члана, не утврди својство осигураника, о томе доноси рјешење.

Члан 19.

Својство осигураника у случајевима из члана 17. овог закона Фонд утврђује рјешењем.

Ради утврђивања својства осигураника у случајевима из члана 16. овог закона, организације, органи и територијално-политичке заједнице обавезни су да Фонду до 10. у мјесецу за протекли мјесец, доставе списак лица која су се налазила у околностима наведеним у истом члану.

IV - ДОПРИНОСИ ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ

Члан 20.

Средства за остваривање права из пензијског и инвалидског осигурања, обезбјеђују се уплатом доприноса и из других извора утврђених овим законом.

Доприноси за пензијско и инвалидско осигурање, утврђују се тако, да се оствареним доприносима, заједно са осталим приходима, обезбјеђује извршавање обавеза Фонда утврђених законом.

1. Основица за обрачунавање и плаћање доприноса

Члан 21.

Основице и стопа за обрачун доприноса за пензијско и инвалидско осигурање, утврђују се законом.

Стопа доприноса из става 1. овог члана за осигуранике који раде на радним мјестима, односно пословима на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, увећава се сразмјерно степену увећања стажа.

Основица за обрачун доприноса за пензијско и инвалидско осигурање за осигуранике о добровољном осигурању, не може бити мања од износа за утврђивање пензијског основа из члана 234. овог закона.

2. Обвезници уплате доприноса

Члан 22.

Обвезници уплате доприноса су:

- 1) за осигуранике из члана 12. овог закона - послодавац, односно исплатилац плате или накнаде плате;
- 2) за осигураника из члана 13. овог закона - исплатилац накнаде;

- 3) за осигураника из члана 14. овог закона - сам осигураник;
- 4) за осигураника из члана 15. овог закона - вјерска заједница;
- 5) за осигураника из члана 16. тачка 1. овог закона - организација која организује акције спасавања или одбране од елементарних непогода;
- 6) за осигураника из члана 16. тачка 2. овог закона - општина на чијем је подручју организовано добровољно ватрогасно друштво;
- 7) за осигураника из члана 16. тачка 3. овог закона - државни орган на чији захтјев осигураник пружи помоћ;
- 8) за осигураника из члана 16. тачка 4. овог закона – школа, односно факултет који организује практичну наставу;
- 9) за осигураника из члана 16. тачка 5. овог закона - казнено-поправна, односно васпитна установа у којој је осигураник смјештен;
- 10) за осигураника из члана 16. тачка 6. овог закона - организација за запошљавање која је упутила осигураника на преквалификацију или доквалификацију;
- 11) за осигураника из члана 16. тачка 7. овог закона – организација, односно послодавац код којег осигураник волонтира;
- 12) за осигураника из члана 16. тачка 8. овог закона – омладинска, односно ученичка задруга;
- 13) за осигураника из члана 16. тачка 9. овог закона - политичко-територијална заједница која је организовала јавне радове;
- 14) за осигураника из члана 16. тачка 10. овог закона - Република;
- 15) за осигураника из члана 16. тачка 11. овог закона - организатор омладинске радне акције, односно такмичења;
- 16) за осигураника из члана 16. тачка 12. овог закона - орган политичко-територијалне заједнице који је упутио позив осигуранику;
- 17) за осигураника из члана 16. тачка 13. овог закона – организација, односно послодавац код кога се дјете оспособљава.

3. Уплата доприноса

Члан 23.

Обвезник уплате доприноса који своје финансијско пословање не води преко организације за платни промет, обавезан је да допринос за пензијско и инвалидско осигурање уплати до седмог датума у мјесецу, за протекли мјесец.

Члан 24.

Обвезник уплате доприноса који не уплати допринос у року доспјелости, обавезан је да уз доспјели износ доприноса плати камату по каматној стопи прописаној важећим прописима.

Члан 25.

Обвезник је дужан, да допринос за пензијско и инвалидско осигурање уплати за све запослене раднике – осигуранике, приликом исплате плата и других примања по основу рада на која се, у складу са законом, плаћа допринос. Ако послодавац запосленим радницима у одређеном мјесецу није исплатио плату и друга примања по основу рада, дужан је да уплати допринос до 15. у мјесецу за претходни мјесец, према основици коју представља износ плате на коју радник има право за тај мјесец, према закону и колективном уговору.

Изузетно, послодавац који до дана ступања на снагу овог закона, није уплатио допринос у смислу става 1. овог члана, може уплатити допринос за једног или више радника за одређени период уназад, ако тим радници стичу право на дио стажа осигурања који им недостаје за остваривање права на пензију. Уколико не постоји послодавац, допринос може уплатити правни сљедник послодавца или сам радник.

Одредбе става 2. овог члана могу се примјењивати најдаље годину дана од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 26.

Фонд води евиденцију и врши контролу обрачунавања и плаћања доприноса за пензијско и инвалидско осигурање.

Контролу из става 1. овог члана врши овлашћени радник Фонда (у даљем тексту: контролор), увидом у пословне књиге и одговарајућу финансијску документацију обвезника плаћања доприноса, и то искључиво у пословним просторијама и у присуству овлашћеног радника обвезника плаћања доприноса.

О утврђеном стању контролор саставља записник. Ако утврди да је обвезник плаћања доприноса обрачунао и уплатио мањи износ на име доприноса, од оног који је био дужан да уплати, записником ће одредити рок за уплату утврђеног износа дуговања, који не може бити краћи од 3, нити дужи од 15 дана.

Ако обвезник уплате доприноса не уплати утврђени износ дуговања у року одређеном записником о извршеној контроли, Фонд доставља записник Пореској управи, ради принудне наплате утврђеног износа дуговања.

Принудна наплата из става 4. овог члана приоритетно се извршава.

V - ПЕНЗИЈСКИ СТАЖ

1. Стаж осигурања

Члан 27.

У стаж осигурања рачуна се вријеме које је осигураник провео после навршене 15. године живота у обавезном и добровољном осигурању, у складу са чланом 11. до 15. и чланом 17. овог закона, као и стаж који је докупљен у складу са чланом 43. овог закона.

Члан 28.

Вријеме које је осигураник провео у радном односу код два или више послодаваца у краћем радном времену од пуног радног времена (непуно радно вријеме) рачуна се у стаж осигурања, сразмјерно радном времену проведеном на раду у односу на пуно радно вријеме.

Осигуранику вријеме проведено у радном односу у времену дужем од пуног радног времена не рачуна се у стаж осигурања.

Члан 29.

У стаж осигурања рачуна се све вријеме проведено у радном односу са пуним радним временом.

Као вријеме проведено у радном односу са пуним радним временом подразумјева се и вријеме које је осигураник провео у радном односу са скраћеним радним временом, ако је радно вријеме, у смислу прописа о радним односима, изједначено са пуним радним временом.

Члан 30.

Вријеме које је осигураник провео на раду са скраћеним радним временом, које није у смислу члана 29. став 2. овог закона изједначено са пуним радним временом, прерачунава се на пуно радно вријеме.

Члан 31.

Осигураннику код којег је настала инвалидност по основу које се стиче право на инвалидску пензију, у стаж осигурања рачуна се вријеме до дана престанка радног односа, а осигураннику који обавља самосталну дјелатност - до дана престанка обављања дјелатности, по основу које је осигуран.

Члан 32.

У стаж осигурања рачуна се вријеме које је осигураник провео:

- 1) на боловању после престанка радног односа или другог рада по основу којег је био осигуран;
- 2) на преквалификацији или доквалификацији на коју је упућен као инвалид рада после престанка радног односа, или као војни инвалид, као цивилни инвалид рата, као слијепо лице, лице обољело од дистрофије и сродних мишићних и неуромишићних обољења, параплегије, церебралне и дјечије парализе;
- 3) као учесник у штрајку који је организован у складу са законом, којим је уређено право радника на штрајк.

Члан 33.

У стаж осигурања рачуна се вријеме проведено у осигурању, по основу обављања самосталне дјелатности, свештеничке дужности, односно вјерске службе, као и вријеме проведено у добровољном осигурању.

Осигураннику који обавља самосталну дјелатност, у стаж осигурања рачуна се и вријеме за које је привремено прекинуо обављање дјелатности, у складу са законом, изузев времена проведеног на одслужењу војног рока, ако је за то вријеме уплатио допринос за пензијско и инвалидско осигурање.

Члан 34.

У стаж осигурања рачуна се вријеме, које је осигураник био пријављен организацији за запошљавање, после престанка радног односа, у складу са прописима о запошљавању.

2. Стаж осигурања који се рачуна са увећаним трајањем

Члан 35.

Стаж осигурања са увећаним трајањем рачуна се осигураницима који су радили пуно радно вријеме:

- 1) са тјелесним оштећењем од најмање 70%;
- 2) као војни инвалиди од I до VI групе;
- 3) као цивилни инвалиди рата од I до VI групе;
- 4) као слијепа лица, лица обољела од дистрофије и сродних мишићних и неуромишићних обољења, параплегије, церебралне и дјечије парализе и мултипле склерозе, као и осигуранику који је остварио новчану накнаду за помоћ и његу за вријеме трајања радног односа, без обзира на проценат тјелесног оштећења.

Осигуранику из става 1. овог члана, сваких 12 мјесеци рада, рачуна се као 15 мјесеци стажа осигурања.

Члан 36.

Стаж осигурања са увећаним трајањем, рачуна се и осигуранику који ради на нарочито тешким и по здравље штетним радним мјестима, или у одређеним дјелатностима на нарочито тешким пословима и на пословима на којима после навршења одређених година живота осигураник не може успјешно да обавља своју професионалну дјелатност.

Степен увећања стажа осигурања из става 1. овог члана зависи од тежине штетности рада, односно природе посла, и може износити највише до 50%.

Одредба става 1. овог члана ће се примјењивати од 29. децембра 2003. године.

Члан 37.

Као радна мјеста, односно послови на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, зато што је рад на њима нарочито тежак и штетан по здравље, могу се утврдити радна мјеста на којима постоје сљедећи услови:

- 1) да у вези с обављањем послова постоје знатнији штетни утицаји на здравствено стање и радну способност радника, и поред тога што су примјењене све опште и посебне заштитне мјере утврђене прописима, као и друге мјере које могу утицати на отклањање и смањивање штетних утицаја;
- 2) да се послови под тешким и по здравље штетним условима обављају непосредно поред извора штетних утицаја у непрекидном току процеса рада;
- 3) да послове на радном мјесту под околностима из тач. 1. и 2. овог става, обавља исти осигураник у току пуног радног времена, узимајући као пуно радно вријеме и скраћено радно вријеме одређено за поједине послове због посебних услова рада.

Као радна мјеста, односно послови на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, зато што је вијек вршења професионалне дјелатности ограничен навршењем одређених година живота, могу се утврдити радна мјеста у оним занимањима у којима, због природе и тежине посла, физиолошке функције организма опадају у тој мјери, да осигуранику онемогућавају даље успјешно вршење исте професионалне дјелатности.

Члан 38.

Радна мјеста на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем и степен увећања стажа по томе основу утврђује министарство надлежно за послове рада, на захтјев послодавца, инспектора рада, синдиката или заинтересованог радника, а на основу анализе и мишљења овлашћене научне или стручне организације.

Влада Републике Српске (у даљем тексту: Влада) доноси ближе прописе:

- о утврђивању радних мјеста на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем,
- о условима које морају испуњавати организације за обављање дјелатности из става 1. овог члана.

Члан 39.

Осигураницима из чланова 35. и 36. овог закона, стаж осигурања рачуна се са увећаним трајањем, само за вријеме које су ефективно провели на раду.

Као вријеме ефективно проведено на раду, сматра се и вријеме које је осигураник провео на годишњем одмору и плаћеном одсуству до 36 радних дана у току једне календарске године, у складу са Законом.

Члан 40.

Радна мјеста, на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, као и степен увећања стажа осигурања, подлијежу ревизији.

Под ревизијом радних мјеста, на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем и ревизијом степена увећања стажа осигурања, у смислу овог закона, сматра се поновна оцјена постојања услова из члана 37. овог закона

Ревизија радних мјеста из става 1. овог члана, врши се на начин и по поступку предвиђеном овим законом, за њихово утврђивање.

Ревизија радних мјеста на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, која су утврђена у складу са овим законом, извршиће се најкасније у року од 10 година од дана ступања на снагу овог закона, а након тога, најмање сваких 10 година.

Ревизија радних мјеста, на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, која су утврђена до 31. марта 1992. године, извршиће се најкасније у року од пет година од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 41.

Стаж осигурања у смислу чланова 27. до 36. овог закона рачуна се осигуранику, за вријеме за које је плаћен допринос за пензијско и инвалидско осигурање.

3. Посебан стаж

Члан 42.

У посебан стаж у двоструком трајању рачуна се:

- 1) припаднику оружаних снага бивше СФРЈ - вријеме учешћа у оружаним сукобима на територији Хрватске, после 17. августа 1990. године;
- 2) припаднику Војске Републике Српске и припаднику Министарства унутрашњих послова Републике Српске - вријеме непосредне ратне

опасности и ратног стања на територији бивше Босне и Херцеговине, после 4. августа 1991. године;

- 3) припаднику Војске и припаднику Министарства унутрашњих послова бивше Републике Српске Крајине - вријеме учешћа у оружаним сукобима на територији бивше СФРЈ после 4. августа 1991. године, под условом да имају пребивалиште на територији Републике;
- 4) грађанину Републике - вријеме учешћа у антифашистичкој и ослободилачкој борби током 20. вијека као припаднику српске, црногорске, Војске у отаџбини и Југословенске војске.

Лицима из става 1. тач. 1. и 2. овог члана рачуна се у посебан стаж у двоструком трајању и вријеме проведено у заробљеништву, као и вријеме проведено на лијечењу и медицинској рехабилитацији, због посљедица болести или повреда задобијених у оружаним сукобима и заробљеништву.

Посебан стаж у смислу става 1. тач. 1. и 2. и става 2. овог члана, утврђује се на основу правоснажног рјешења о категоризацији бораца, које доноси министарство надлежно за питање бораца.

Увјерење о припадништву оружаним снагама из става 1. тачка 3. овог члана, издаје Биро бивше Републике Српске Крајине.

Посебан стаж у смислу става 1. тач.1, 2. и 3. и става 2. овог члана, припада закључно са даном демобилизације, односно са даном ослобађања из заробљеништва или завршетка лијечења и медицинске рехабилитације, а најдаље до 30. јуна 1996. године

4. Докуп стажа

Члан 43.

За осигураника који не испуњава услове прописане за остваривање права за старосну пензију, послодавац, односно сам осигураник може докупити недостајући стаж, ако с тим стажом испуњава услове за остваривање права на пензију, а највише 3 године.

Докуп стажа у смислу става 1. овог члана, може се вршити годину дана од дана ступања на снагу овог закона.

Фонд општим актом утврђује висину, начин и рок за уплату средстава за докуп стажа, с тим да се висина средстава утврђује тако, да се оствареним средствима обезбјеђује извршење обавеза Фонда настале признавањем тог стажа.

У пензијски стаж рачуна се само оно вријеме докупљеног стажа, за које су обавезе по том основу уплаћене у цјелости.

VI - МАТИЧНА ЕВИДЕНЦИЈА

Члан 44.

Фонд за пензијско и инвалидско осигурање Републике Српске (у даљем тексту: Фонд) води матичну евиденцију о осигураницима, обвезницима уплате доприноса и корисницима права из пензијског и инвалидског осигурања.

Члан 45.

Матична евиденција се устројава и води по јединственим методолошким принципима. Уношење података у матичну евиденцију врши се према Јединственом кодексу шифара.

Подаци се уносе у матичну евиденцију на основу пријава поднесених на прописаним обрасцима које се могу достављати и путем магнетних медија.

Подаци из матичне евиденције користе се и за статистичка истраживања и друге службене потребе.

Члан 46.

У матичну евиденцију уносе се подаци о:

1) осигураницима из пензијског и инвалидског осигурања (у даљем тексту: осигураници);

2) корисницима права из пензијског и инвалидског осигурања (у даљем тексту: корисници права);

3) обвезницима уплате доприноса за пензијско и инвалидско осигурање (у даљем тексту: обвезници уплате доприноса).

Члан 47.

Својство осигураника за лице за које је поднесена пријава на осигурање утврђује се издавањем потврде о пријему на осигурање и уношењем података у матичну евиденцију, без издавања рјешења уколико законом није другачије прописано.

Приликом пријаве на осигурање врши се провјера података садржаних у пријави.

Прије уношења података у матичну евиденцију о осигураницима, Фонд има право да врши преглед пословних књига и евиденција из области рада код организација и других обвезника обрачуна и уплате доприноса, ради контроле тих података.

Члан 48.

Лице за које обвезник подношења пријава није поднио пријаву на осигурање може поднијети захтјев за утврђивање својства осигураника.

Фонд ће покренути поступак за утврђивање својства осигураника и када, приликом контроле или на други начин, утврди да пријава на осигурање и/или одјава са осигурања није поднесена за лице које има право на пензијско и инвалидско осигурање.

У случајевима из ставова 1. и 2. овог члана Фонд доноси рјешење о утврђивању својства осигураника.

Члан 49.

Кад се својство осигураника утврђује по истеку рокова одређених за подношење пријава на осигурање, Фонд је дужан да покрене поступак за наплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање за период за који се накнадно утврђује својство осигураника.

Став 1. овог члана неће се примјењивати код доказивања стажа путем свједока у смислу члана 166. став 2. и 4. овог закона.

Члан 50.

Стручна служба Фонда је обавезна, годину дана прије испуњења услова за стицање права на старосну пензију, обавијестити писмено осигураника, на његов захтјев, о чињеницама релевантним за остваривање тог права, ради увида о регистрованим подацима у матичној евиденцији.

1. Подаци који се уносе у матичну евиденцију

Члан 51.

У матичну евиденцију уносе се сљедећи подаци о осигураницима:

- 1) презиме и име;
- 2) матични број грађанина;
- 3) лични број осигураника;
- 4) пол;
- 5) држављанство;
- 6) занимање;
- 7) школска спрема;
- 8) основ осигурања;
- 9) о стажу осигурања, платама, накнадама плате, основицама осигурања и другим накнадама које се узимају за обрачун пензијског основа;
- 10) о инвалидима рада – корисницима права по основу преостале радне способности;
- 11) о пословима на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем;
- 12) о посебном стажу и учешћу у рату;
- 13) о броју часова проведеним на раду у пуном радном времену, краћем од пуног радног времена, дужем од пуног радног времена и допунском раду, броју часова за које је обрачуната накнада плате и о оствареној плати;
- 14) о осигураницима с тјелесним оштећењем од најмање 70%, војним инвалидима од I до VI групе, цивилним инвалидима рата од I до VI групе, слијепим лицима, лицима обољелим од дистрофије или сродних мишићних и неуромишићних обољења и од параплегије, церебралне и дјечије парализе и мултиплекс склерозе;
- 15) радно вријеме радника – часова дневно;
- 16) датум ступања радника на рад - у осигурање;
- 17) датум престанка рада – осигурања;
- 18) вријеме проведено на служењу војног рока након навршене 20. године живота;
- 19) у вези са оцјеном радне способности;
- 20) регистарски број обвезника уплате доприноса.

Члан 52.

У матичну евиденцију корисника права поред података из члана 51. овог закона, уносе се и сљедећи подаци:

- 1) врста пензије;
- 2) правни основ за остваривање права на пензију;
- 3) датум стицања права на пензију, датум почетка исплате, прекида и поновне исплате пензије, као и датум престанка права на пензију;
- 4) датум настанка и узрок инвалидности – смрти и дијагноза болести;

- 5) пензијски основ и износ пензије на дан стицања права;
- 6) исплатна адреса.

Члан 53.

У матичну евиденцију, о корисницима породичне пензије, за умрлог осигураника или за умрлог корисника личне пензије, као и за кориснике породичне пензије, уносе се сљедећи подаци:

- 1) презиме и име умрлог осигураника или корисника личне пензије и корисника породичне пензије;
- 2) матични број грађанина и лични број осигураника или лица по основу кога је остварено право на породичну пензију и корисника породичне пензије;
- 3) пол умрлог осигураника или корисника личне пензије;
- 4) сродство са умрлим осигураником, односно корисником пензије од кога изводи право на породичну пензију;
- 5) датум стицања права на пензију, датум од када се пензија исплаћује и датум престанка права на пензију;
- 6) износу породичне пензије.

2. Устројавање и вођење матичне евиденције

Члан 54.

Матична евиденција се устројава уношењем података о обвезницима уплате доприноса, осигураницима и корисницима права на основу одговарајућих пријава. Пријаве за устројавање матичне евиденције обвезник уплате доприноса подноси надлежној подручној организационој јединици Фонда.

У матичну евиденцију уносе се и све промјене података из чланова 51, 52. и 53. овог закона.

Члан 55.

Фонд обвезницима уплате доприноса одређује регистарски број. Регистарски број обвезника уплате доприноса састоји се од ознаке Републике Српске (у даљем тексту: Република), општине, текућег редног броја регистра обвезника уплате доприноса и контролног броја.

Поред регистарског броја о обвезницима уплате доприноса, Фонд у евиденцију уноси и јединствени идентификациони број.

Члан 56.

У циљу устројавања и вођења матичне евиденције о обвезницима уплате доприноса, осигураницима и корисницима права из пензијског и инвалидског осигурања, надлежној филијали Фонда подносе одговарајуће пријаве и то:

- 1) обвезник уплате доприноса:
 - пријаву о почетку пословања, престанку пословања или промјене у току пословања,
 - пријаву на осигурање, одјаву осигурања и пријаву промјене података у осигурању,
 - пријаву података о оствареној плати, накнадама плате и стажу осигурања,
 - пријаву података о осигураницима – инвалидима рада и
 - пријаву о промјени наведених података.

2) Завод за запошљавање Републике Српске:
- пријаву на осигурање, одјаву осигурања и пријаву промјена у осигурању за незапослена лица која су у складу са Законом осигурана на пензијско и инвалидско осигурање, као и о њиховој накнади која служи за утврђивање пензијског основа,

3) Фонд:

- пријаву о утврђивању посебног стажа,
- друге пријаве када је за то овим законом овлашћен,

4) Осигураник који је сам обвезник уплате доприноса:

- пријаву о почетку, престанку и промјенама о обвезнику уплате доприноса и
- пријаву на осигурање, одјаву осигурања и промјенама података у осигурању.

Под обвезником уплате доприноса, у смислу става 1. тачка 1) овог члана подразумјева се предузеће и друга организација која обавља привредну дјелатност, удружење, банка, организација за осигурање, задруга, установа, завод, фонд и друга организација која обавља дјелатност јавних служби, државни орган, орган политичко-територијалне заједнице и локалне самоуправе и друго домаће и страно правно и физичко лице које запошљава раднике.

Фонд за осигуранике у смислу става 1. тачка 3) овог члана попуњава пријаве и у матичну евиденцију уноси податке о утврђеном стажу осигурања и посебном стажу за осигуранике који су сами обвезници плаћања доприноса, као и основици која служи за утврђивање пензијског основа.

Члан 57.

У пријаве података за матичну евиденцију о осигураницима подаци се уносе на основу јавних исправа и законом приписаних евиденција и других званичних евиденција које воде обвезници обрачуна и уплате доприноса – послодавци и обвезници подношења пријава података.

Члан 58.

За тачност података унесених у пријаве података за матичну евиденцију о осигураницима одговоран је подносилац пријаве.

Фонд је дужан да провјерава тачност података унесених у пријаве података за матичну евиденцију и да врши увид у евиденцију и документацију на којима се заснивају подаци унесени у пријаву.

Члан 59.

Пријаве података за матичну евиденцију о осигураницима подносе се надлежној организационој јединици Фонда и то:

1) за осигураника – радника из члана 12. овог закона – према сједишту послодавца, односно његове организационе јединице (филијала, експозитура, испостава, пословница, представништво, заступништво и друга пословна и радна јединица);

2) за осигуранике предузетнике из члана 14. овог закона – према мјесту у коме је осигураник регистровао обављање дјелатности по основу које је осигуран;

3) за осигуранике вјерске службенике – према сједишту административног органа вјерске заједнице;

4) за осигуранике у добровољном осигурању – према пребивалишту осигураника;

5) за незапослена лица која су у складу са Законом осигурана на пензијско и инвалидско осигурање – према сједишту организационе јединице надлежне службе за запошљавање.

Изузетно од одредаба става 1. овог члана за лица запослена у заједничким органима Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта пријаве података за матичну евиденцију о осигураницима подносе се надлежној организационој јединици Фонда према мјесту пребивалишта запосленог.

Рјешење, односно одобрење о почетку, промјени и престанку, као и привременом престанку и поновном почетку обављања пословања обвезника уплате доприноса, доставља Фонду орган управе који је издао рјешење, односно одобрење или други надлежни орган, у року од осам дана.

Члан 60.

Податке из пријава из члана 56. овог закона Фонд уноси у матичну евиденцију.

Члан 61.

Уколико Фонд, приликом провјере података у смислу члана 58. овог закона, утврди да пријава није правилно попуњена, наложиће подносиоцу пријаве да изврши исправку у року од 15 дана. Ако подносилац пријаве не отклони недостатке у пријави у том року, Фонд ће одбити пријем пријаве и о томе донијети рјешење, које има карактер управног акта.

Члан 62.

Фонд је дужан да осигуранику, на његов захтјев, изда увјерење о подацима унесеним у матичну евиденцију.

Увјерење из става 1. овог члана има карактер јавне исправе.

Осигураник има право да захтијева да Фонд донесе рјешење о подацима о осигурању и пензијском стажу унесеним у матичну евиденцију. Фонд је дужан да ово рјешење донесе у року од 30 дана од пријема захтјева.

Рјешење из става 3. овог члана има карактер управног акта и против њега подносилац захтјева има право жалбе у складу са законом.

Члан 63.

Подаци унесени у матичну евиденцију осигураницима на начин утврђен овим законом могу се накнадно мијењати у сљедећим случајевима:

- 1) ако надлежни орган накнадно у прописаном поступку утврди промјену података;
- 2) ако су подаци унесени у матичну евиденцију на основу лажних исправа;
- 3) ако се накнадно, провјером података или на други начин, утврди да су у матичну евиденцију унесени неисправни, нетачни или непотупни подаци;
- 4) у другим случајевима у којим се по прописаном поступку могу употријебити правна средства.

Члан 64.

Пријаве података за вођење евиденције из члана 56. овог закона достављају се у сљедећим роковима:

1) пријава почетка пословања, пријава престанка пословања и пријава промјена у пословању обвезника уплате доприноса у року од осам дана од дана почетка пословања, односно од дана престанка пословања или од дана настале промјене у пословању, према рјешењу надлежног органа;

2) пријава на осигурање, одјава са осигурања и пријава промјене у току осигурања, у року од осам дана од дана запослења или почетка обављања дјелатности по основу које је осигуран, односно од дана престанка запослења или обављања дјелатности по основу које је био осигуран, односно од дана настале промјене у осигурању;

3) пријава података о оствареној плати, накнадама плате и другим накнадама и стажу осигурања, односно основицама најкасније до 31. марта текуће године за протеклу календарску годину;

4) пријава података за докуп стажа за старосну пензију у року од 30 дана од дана пријема правоснажног рјешења о признатом стажу осигурања;

5) пријава података за осигураника инвалида рата у року од 30 дана од дана пријема правоснажног рјешења о утврђеној инвалидности осигураника и праву по том основу;

6) пријава о промјени података из тачке 3) овог члана у року од осам дана од дана утврђене промјене, односно од дана пријема правоснажног рјешења којим је утврђена промјена података.

Члан 65.

Подаци за кориснике права уносе се у матичну евиденцију приликом остваривања права на основу правоснажног рјешења Фонда или другог надлежног органа.

Члан 66.

Пријаве података за устројавање и вођење матичне евиденције о осигураницима, на основу којих су подаци унесени у матичну евиденцију, чувају се најмање 40 година, рачунајући од дана стицања права утврђених на основу тих података и десет година након престанка права.

Члан 67.

Умјесто оргиналних пријава података, подаци из пријава се могу чувати на магнетним медијима.

Члан 68.

Уништавање оригиналних пријава на основу којих су унесени подаци у матичну евиденцију врши стручна комисија, коју образује Фонд. Предсједник комисије је представник Архива Републике Српске.

Члан 69.

Фонд је овлашћен да одјави осигураника са осигурања по службеној дужности или на његов захтјев у сљедећим случајевима:

1) када је обвезник уплате доприноса престао са пословањем на основу рјешења надлежног органа, а није поднио одјаву;

2) када је обвезник уплате доприноса престао са пословањем из непознатих разлога или у случају више силе;

3) када обвезник уплате доприноса није одјавио осигуранике, а пријавио је престанак пословања.

Члан 70.

У случајевима из члана 69. став 1. тачке 1) и 2) овог закона, Фонд ће одјавити осигураника са осигурања, рјешењем.

Фонд ће рјешењем утврдити престанак пословања обвезника уплате доприноса и одјавити осигураника са осигурања у случају из члана 69. став 1. тачка 2) овог закона.

Рјешење из ставова 1. и 2. овог члана имају снагу управног акта против којег се може изјавити жалба, у складу са законом.

Члан 71.

У циљу трајног и сигурног обезбјеђења и заштите података, Фонд најмање по један примјерак пријава прописаних овим законом депонује у трезоре или у друге одговарајуће депое на територији Републике (магнетни медији и др.).

Члан 72.

Сви статистички подаци и информације који се прикупљају, евидентирају и обрађују у Фонду и код послодаваца морају бити приказани по полу.

Статистички подаци и информације од општег значаја, које се прикупљају, евидентирају и обрађују у складу са ставом 1. овог члана, морају бити дио статистичке евиденције и доступни јавности.

Члан 73.

Рјешење, односно одобрење о почетку, промјени и престанку као и привременом престанку и поновном почетку обављања пословања за предузетника, доставља Фонду орган управе, који је издао рјешење, односно одобрење у року од осам дана.

VII - ПРАВА ИЗ ПЕНЗИЈСКОГ И ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊА И УСЛОВИ ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ

Члан 74.

Права из пензијског и инвалидског осигурања, према овом закону, су:

- 1) за случај старости - старосна пензија;
- 2) за случај инвалидности - инвалидска пензија, преквалификација или доквалификација и распоређивање, односно запослење на другом одговарајућем послу, као и право на новчану накнаду по основу коришћења права на преквалификацију, доквалификацију или распоређивања, односно запошљавања на другом одговарајућем послу, или по основу чекања на распоређивање, односно запослење на другом радном мјесту;
- 3) за случај смрти осигураника, односно корисника личне пензије - породична пензија.

А) СТАРОСНА ПЕНЗИЈА

1. Услови за стицање права на старосну пензију

Члан 75.

Право на старосну пензију стиче осигураник кад наврши 65 година живота и најмање 20 година стажа осигурања.

Осигураник из става 1. овог члана који нема 20 година стажа осигурања, стиче право на старосну пензију кад наврши 65 година живота и најмање 25 година пензијског стажа.

Осигураник који наврши 40 година стажа осигурања стиче право на старосну пензију, без обзира на године живота.

Осигураник којем је утврђен посебан стаж у двоструком трајању, у смислу члана 42. овог закона, стиче право на старосну пензију кад наврши 40 година пензијског стажа, без обзира на године живота.

Изузетно од услова за стицање права на старосну пензију из ст. 1. и 3. овог члана, осигураник жена ако то захтијева, стиче право на старосну пензију кад наврши 60 година живота и најмање 20 година стажа осигурања или кад наврши 35 година стажа осигурања, без обзира на године живота, у складу са одредбама овог закона.

Члан 76.

Осигураник који је провео најмање 15 година ефективног рада на нарочито тешким и по здравље штетним пословима из члана 37. овог закона, стиче право на старосну пензију, под условом да је навршио 55 година живота и најмање 30 година пензијског стажа.

Одредба става 1. овог члана, у погледу година живота и година пензијског стажа, примјењује се и на осигураника који је најмање 15 година ефективно радио са пуним радним временом у својству осигураника из члана 36. став 1. овог закона.

2. Пензијски основ за одређивање старосне и инвалидске пензије

Члан 77.

Пензијски основ за одређивање старосне и инвалидске пензије представља просјечан износ нето плата осигураника, новчаних и неновчаних прихода и накнада које је осигураник остварио у складу са уговором о раду, колективним уговором и правилником о раду на које је обрачунат и уплаћен допринос за пензијско и инвалидско осигурање (у даљем тексту: плата), односно нето основица осигурања, почев од 1. јануара 1970. године, до дана остваривања права, с тим што се за утврђивање пензијског основа не узимају плате нити основице осигурања из 1992. и 1993. године.

Ако Фонд, односно осигураник не располаже подацима о плати за утврђивање пензијског основа у складу са чланом 82. овог закона, за године за које се не располаже подацима о плати осигураника, као плата узима се износ просјечне плате у СРБиХ, односно Републици за те године увећан, односно умањен за онолико колико је плата осигураника већа, односно мања од просјечне плате у СРБиХ, односно Републици у години која претходи години за коју не постоје подаци о плати, а ако подаци не постоје за више узастопних година, онда се као плата узима износ просјечне плате остварене у СРБиХ, односно Републици из тих година увећан, односно умањен за онолико колико

је плата осигураника просјечно већа, односно мања од просјечне плате, у години за коју се располаже подацима о плати осигураника.

Члан 78.

Платом, односно основицом осигурања, у смислу члана 77. овог закона, сматра се просјечан мјесечни нето износ плате, коју је осигураник остварио у складу са прописима и колективним уговором за рад у пуном радном времену, времену краћем од пуног радног времена и у времену дужем од пуног радног времена, прерачунатом на пуно радно вријеме, као и просјечан мјесечни износ основице осигурања за коју је осигураник уплаћивао допринос за пензијско и инвалидско осигурање.

Члан 79.

У просјечан мјесечни износ нето плате, која служи за утврђивање пензијског основа, урачунава се и основ за одређивање накнаде плате за вријеме:

- 1) одсуствовања са рада, у складу са прописима о радним односима;
- 2) привремене спријечености за рад, у складу са прописима о здравственом осигурању;
- 3) остваривања права по основу преостале радне способности, у складу са прописима о пензијском и инвалидском осигурању.

Члан 80.

Осигуранику који је у календарској години из које се плата узима за утврђивање пензијског основа, био истовремено запослен код два или више послодаваца са непуним радним временом, пензијски основ се утврђује на основу нето плата остварених код свих послодаваца.

Члан 81.

Ако овим законом није другачије одређено, плата односно основица осигурања из године у којој осигураник стиче право на пензију, не узима се за утврђивање пензијског основа.

Члан 82.

Плате и основице осигурања које се у смислу чланова 77. до 81. овог закона узимају за утврђивање пензијског основа, валоризују се према кретању просјека нето плата свих запослених у бившој Босни и Херцеговини и у Републици, и на тај начин доводе на ниво нето плата у Републици, у календарској години која претходи години почетка примјене одредаба чланова 77. до 87. овог закона, која се усклађује сваке године према стопи раста плате у години, у којој осигураник стиче право на пензију.

Могућност усклађивања коефицијената валоризације из става 1. овог члана разматра Управни одбор Фонда сваке године, а исти се обавезно усклађује када се стекну услови за то.

Члан 83.

Коефицијенте за валоризацију плата у смислу члана 82. овог закона, утврђује Фонд сваке календарске године на основу статистичких података о кретању нето плата, које објављује Завод за статистику Републике Српске.

Члан 84.

Осигуранику који је до дана настанка инвалидности остварио плату само у календарској години у којој је настала инвалидност, пензијски основ за одређивање инвалидске пензије чини мјесечни просјек нето плата осигураника, остварених до дана настанка инвалидности.

Члан 85.

Осигуранику који до дана настанка инвалидности није остварио плату ни за један мјесец, пензијски основ за одређивање инвалидске пензије чини плата која би му, према колективном уговору, припадала за радно мјесто на које је био распоређен на дан настанка инвалидности, а за осигураника који је осигуран по другом основу, изузев осигураника из члана 16. овог закона, основица осигурања прописана за уплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање.

Члан 86.

Као пензијски основ за одређивање инвалидске пензије осигуранику из члана 16. овог закона, узима се просјечна нето плата у Републици, у години која је претходила години у којој је код осигураника настала инвалидност, према подацима Републичког завода за статистику, а ако је то за осигураника повољније, нето плата или основица осигурања на коју је уплаћен допринос за пензијско и инвалидско осигурање.

Члан 87.

Пензијски основ припадника оружаних снага Републике, који је у оружане снаге ступио прије 20. маја 1992. године и остао у оружаним снагама непрекидно до 15. децембра 1995. године, или до испуњења услова за стицање права на пензију, као и учесника НОР-а прије 9. септембра 1943. године, не може бити мањи од просјечне нето плате у Републици, у години која је претходила години у којој стиче право на пензију, увећане за 30%.

Пензијски основ припадника оружаних снага Републике, који је у оружане снаге ступио 20. маја 1992. године и касније, и остао у оружаним снагама непрекидно до 15. децембра 1995. године, или до испуњења услова за остваривање права на пензију, као и учесника НОР-а после 9. септембра 1943. године, не може бити мањи од просјечне нето плате у Републици, у години која претходи години у којој се стиче право на пензију.

Пензијски основ носиоца "Партизанске споменице 1941.", утврђен на начин из става 1. овог члана, увећава се за 30%.

3. Одређивање висине старосне пензије

Члан 88.

Старосна пензија одређује се у проценту од пензијског основа, зависно од дужине пензијског стажа и календарске године у којој се остварује право на пензију.

Старосна пензија за 20 година пензијског стажа припада осигуранику у висини 45% од пензијског основа и за сваку наредну пуну годину пензијског стажа проценат за одређивање пензије повећава се за:

%	Ако се право на пензију остварује у:
- 1,70	2002. години
- 1,60	2003. години
- 1,50	2004. години и наредним годинама.

Осигуранику из става 2. овог члана који на дан остваривања права на старосну пензију има навршених 6 и више, али мање од 12 мјесеци преко пуних година пензијског стажа, проценат за одређивање пензије додатно се по том основу повећава за:

%	Ако се право на пензију остварује у:
- 0,85	2002. години
- 0,80	2003. години
- 0,75	2004. години и наредним годинама

Пензија одређена од пензијског основа на начин из ст. 2. и 3. овог члана не може за пуни пензијски стаж износити више од:

%	Ако се право на пензију остварује у
- 79,00	2002. години
- 77,00	2003. години
- 75,00	2004. години и наредним годинама

Члан 89.

Припаднику оружаних снага Републике, који је ступио у оружане снаге Републике прије 20. маја 1992. године и остао у оружаним снагама непрекидно до 15. децембра 1995. године или до испуњења услова до стицања права на пензију, као и учеснику НОР-а прије 9. септембра 1943. године, који према укупном пензијском стажу не може остварити пензију у проценту који по овом закону припада за пуни пензијски стаж, пензија се увећава за 60%, с тим да пензија не може износити више од:

%	Ако се право на пензију остварује у
- 79,00	2002. години
- 77,00	2003. години
- 75,00	2004. години и наредним годинама

Припаднику оружаних снага Републике, који је ступио у оружане снаге Републике 20. маја 1992. године или касније и остао у оружаним снагама непрекидно

до 15. децембра 1995. године или до испуњења услова до стицања права на пензију, као и учеснику НОР-а после 9. септембра 1943. године, који према укупном пензијском стажу не може остварити пензију у проценту који по овом закону припада за пуни пензијски стаж, пензија се увећава за 10% за сваку календарску годину учешћа у оружаним снагама Републике или учешћа у НОР-у, с тим да пензија не може износити више од процената из става 1. овог члана.

Члан 90.

Зајамчена старосна пензија, за пун пензијски стаж прописан овим законом, не може бити нижа од просјечне пензије у Републици исплаћене за мјесец децембар претходне године.

Најнижа пензија не може бити нижа од 50% просјечне пензије у Републици исплаћене за мјесец децембар претходне године.

Б) ПРАВА ПО ОСНОВУ ИНВАЛИДНОСТИ

1. Појам инвалидности

Члан 91.

Инвалидност, у смислу овог закона, код осигураника из члана 12. овог закона, постоји када се утврди да је код њега, због трајних промјена у здравственом стању проузрокованих повредом на раду, професионалном болешћу, повредом ван рада или болешћу, које се не могу отклонити лијечењем или мјерама медицинске рехабилитације, настао губитак или смањење способности за рад на радном мјесту на којем је био распоређен на дан оцјењивања радне способности (у даљем тексту: свој посао).

Смањење способности за рад у смислу става 1. овог члана постоји када осигураник са радним напором који не угрожава његово здравствено стање може, са или без преквалификације или доквалификације, да ради на другом радном мјесту са пуним радним временом (у даљем тексту: преостала способност за други посао).

Губитак способности за рад код осигураника, у смислу става 1. овог члана, постоји кад се утврди да осигураник трајно није способан за свој посао нити за други посао са пуним радним временом, са или без преквалификације или доквалификације.

Члан 92.

Инвалидност у смислу овог закона, код лица која на дан подношења захтјева за остваривање права није имало својство осигураника, постоји кад се утврди да код њега, због трајних промјена у здравственом стању, проузрокованих повредом ван рада или болешћу, које се не могу отклонити лијечењем или мјерама медицинске рехабилитације, постоји неспособност за посао који је обављало непосредно прије посљедњег осигурања.

Ако лице из става 1. овог члана не располаже доказом о пословима које је обављало непосредно прије осигурања, оцјењивање радне способности врши се према занимању и квалификацији тог лица.

Податке из ст. 1. и 2. овог члана у прописани образац уписује организација у којој је незапослено лице имало посљедње запослење, а ако је организација престала са

радом, податке уписује организација за запошљавање, односно Фонд, уколико се то лице не налази на евиденцији незапослених.

Члан 93.

Инвалидност, у смислу овог закона, код предузетника, постоји кад се утврди да је код њега због трајних промјена у здравственом стању проузрокованих повредом на раду, професионалном болешћу, повредом ван рада или болешћу, које се не могу отклонити лијечењем или мјерама медицинске рехабилитације, настало смањење или губитак способности за обављање дјелатности по основу које је осигуран на пензијско и инвалидско осигурање на дан оцјењивања радне способности.

Смањење способности за обављање занатско-предузетничке дјелатности, у смислу става 1. овог члана, постоји кад се утврди да осигураник са радним напором који не угрожава његово здравствено стање може, са или без преквалификације, односно доквалификације, да обавља другу самосталну дјелатност или да ради на другом радном мјесту са пуним радним временом.

Губитак способности за обављање занатско-предузетничке дјелатности, у смислу става 1. овог члана, постоји кад се утврди да осигураник трајно није способан да обавља дјелатност по основу које је био осигуран на дан оцјењивања радне способности, нити другу дјелатност са пуним радним временом, са или без преквалификације или доквалификације, односно да код њега не постоји ни преостала способност у смислу става 2. овог члана.

Члан 94.

Инвалидност, у смислу овог закона, код осигураника вјерског службеника, постоји кад се утврди да је код њега, због трајних промјена у здравственом стању проузрокованих повредом на раду, повредом ван рада или болешћу, које се не могу отклонити лијечењем или мјерама медицинске рехабилитације, настало смањење или губитак способности за обављање свештеничке дужности, односно вјерске службе коју је обављао на дан оцјењивања радне способности.

Смањење способности за обављање свештеничке дужности, односно вјерске службе, у смислу става 1. овог члана, постоји када осигураник са радним напором, који не угрожава његово здравствено стање може да обавља друге свештеничке дужности или вјерску службу са пуним радним временом, са или без преквалификације, односно доквалификације.

Губитак способности за обављање свештеничке дужности, односно вјерске службе, у смислу става 1. овог члана, постоји кад се утврди да осигураник трајно није способан да обавља свештеничку дужност или вјерску службу по основу које је осигуран, на дан оцјењивања радне способности, односно кад се утврди да код њега не постоји ни преостала радна способност у смислу става 2. овог члана.

Члан 95.

Инвалидност, у смислу овог закона, код осигураника осигураног у одређеним околностима, постоји кад се утврди да осигураник због трајних промјена у здравственом стању, проузрокованих повредом узрочно везаном за околности из члана 16. овог закона, које се не могу отклонити лијечењем или мјерама медицинске рехабилитације, постоји неспособност за привређивање на дан оцјењивања радне способности.

Инвалидност осигураника из става 1. овог члана, који је истовремено осигуран као осигураник радник или предузетник, или осигураник вјерски службеник, или осигураник земљорадник, утврђује се по одредбама чланова 91. до 94. и члана 96. овог закона, ако то осигураник захтијева.

Члан 96.

Инвалидност у смислу овог закона, код осигураника земљорадника, постоји кад се утврди да осигураник због трајних промјена у здравственом стању проузрокованих повредом на раду, професионалном болешћу, повредом ван рада или болешћу, које се не могу отклонити лијечењем или мјерама медицинске рехабилитације, није способан да обавља пољопривредну дјелатност по основу које је осигуран на дан оцјењивања радне способности, односно да је потпуно неспособан за послове које редовно и свакодневно обавља у свом пољопривредном домаћинству.

Члан 97.

Инвалидност, у смислу овог закона, код осигураника у добровољном осигурању, постоји кад се утврди да код осигураника због трајних промјена у здравственом стању проузрокованих повредом ван рада или болешћу, које се не могу отклонити лијечењем или мјерама медицинске рехабилитације, постоји неспособност за привређивање на дан оцјењивања радне способности.

2. Повреда на раду

Члан 98.

Повредом на раду, у смислу овог закона, сматра се свака повреда осигураника, проузрокована непосредним и краткотрајним механичким, физичким или хемијским дјеловањем, повреда проузрокована наглим промјенама положаја тијела, изненадним оптерећењем тијела или другим промјенама физиолошког стања организма, ако је таква повреда узрочно везана за обављање послова на одређеном радном мјесту, односно за дјелатност по основу које повријеђено лице има својство осигураника према овом закону.

Повредом на раду сматра се и повреда проузрокована на начин предвиђен у ставу 1. овог члана коју осигураник претрпи на редовном путу од стана до мјеста рада и обратно, на путу предузетом ради ступања на посао који му је обезбијеђен, односно ради обављања дјелатности по основу које је осигуран.

Повредом на раду сматра се и повреда, односно болест коју осигураник претрпи у околностима из члана 16. овог закона.

Члан 99.

Као повреда на раду сматра се и повреда коју осигураник претрпи:

- 1) на путу од стана, односно мјеста рада, до мјеста где се обавља љекарски преглед и обратно, као и за вријеме боравка на мјесту где се преглед обавља, ако је позван или упућен на преглед, или ако се без позива, односно упута користи хитном медицинском помоћи;
- 2) на путу од стана, односно мјеста рада, до организације здравства у коју је упућен на лијечење и обратно, као и за вријеме боравка у организацији здравства ради лијечења или медицинске рехабилитације;

- 3) на путу од стана, односно мјеста рада, или од мјеста где се обавља преглед или лијечење, до организације где набавља протезе или друга ортопедска помагала и обратно, као и за вријеме боравка у тој организацији.

Повреда коју претрпи осигураник - инвалид рада у вези са коришћењем права на професионалну рехабилитацију, сматра се повредом на раду ако настане:

- 1) на путу од стана до мјеста одређеног за преквалификацију или доквалификацију и обратно;
- 2) за вријеме преквалификације или доквалификације код послодавца;
- 3) на путу од стана до послодавца или службе Фонда и обратно, када долази да се пријави ради запослења.

Не сматра се повредом на раду, у смислу става 1. овог члана, повреда која настане као посљедица неадекватног лијечења, односно неправилне примјене одређених средстава лијечења или метода лијечења.

Члан 100.

Са повредом на раду, у смислу овог закона, изједначена је повреда:

- 1) задобијена за време учешћа у оружаним сукобима на територији бивше Босне и Херцеговине, припадника Војске Републике Српске и припадника Министарства унутрашњих послова Републике, као и друге повреде и обољења која су настала као посљедица вршења послова и задатака у области одбране и услова живота у заробљеништву,
- 2) коју су грађани Републике као припадници Југословенске армије задобили за вријеме оружаних сукоба на територији Хрватске.

Став 1. овог члана примењује се и на припаднике Војске Републике Српске Крајине из члана 42. став 1. тачка 3. овог закона.

3. Професионалне болести

Члан 101.

Професионалне болести, у смислу овог закона, су одређене болести које су код осигураника настале као посљедица дужег непосредног утицаја процеса рада и услова рада на одређеним пословима или дјелатностима.

Листу професионалних болести и послова на којима се те болести појављују, и услове под којима се сматрају професионалним болестима, утврђује министарство надлежно за послове пензијског и инвалидског осигурања.

4. Оцјењивање радне способности

Члан 102.

Утврђивање инвалидности и других основа за стицање и остваривање права из пензијског и инвалидског осигурања врше органи вјештачења Фонда.

Члан 103.

Органе вјештачења Фонда, начин и поступак вјештачења и контроле, утврђује Фонд општим актом, у складу са овим законом.

Члан 104.

Инвалид рада, према овом закону, је осигураник који је на основу инвалидности стекао право на преквалификацију или доквалификацију, или право на распоређивање на други одговарајући посао, односно запослење према преосталој радној способности, или право на инвалидску пензију.

В) ПРАВА ПО ОСНОВУ ПРЕОСТАЛЕ СПОСОБНОСТИ ЗА РАД

Члан 105.

Осигураник из чланова 12, 14. и 15. овог закона код којег постоји преостала способност за рад има право:

- 1) на распоређивање на одговарајуће радно мјесто, односно право на одговарајуће запослење;
- 2) на преквалификацију или доквалификацију;
- 3) на одговарајуће новчане накнаде, у складу са овим законом.

Право из става 1. тачке 1. овог члана обезбјеђује се осигуранику док не испуни услове за стицање права на пензију, а право из тачке 2. до навршених 55 година живота под условом да се, с обзиром на преосталу радну способност, осигураник може оспособити за рад на другом радном мјесту са пуним радним временом.

Права из става 1. овог члана, ако овим законом није другачије одређено, осигуранику обезбјеђује послодавац.

Члан 106.

Осигуранику који на дан настанка инвалидности испуњава услове за стицање права на старосну пензију, не обезбјеђују се права по основу преостале способности за рад из члана 105. став 1. овог закона.

Члан 107.

Осигураник коме се по овом закону обезбјеђују права по основу преостале способности за рад, остварује та права без обзира на дужину пензијског стажа навршеног до дана настанка инвалидности.

1. Распоређивање на друго радно мјесто

Члан 108.

Осигуранику са преосталом радном способношћу за рад на другом радном мјесту, који има одговарајућу стручну спрему за радно мјесто на којем је радио прије настанка инвалидности, обезбјеђује се распоређивање или запошљавање на радном мјесту за које се тражи стручна спрема која одговара стручној спремности радног мјеста, односно дјелатности за коју је оцјењивана радна способност.

Распоред, односно запошљавање осигураника из става 1. овог члана на радно мјесто за које се тражи стручна спрема нижа од оне која одговара стручној спремности

радног мјеста, односно дјелатности, према којој је оцјењивана радна способност, може се извршити само уз пристанак осигураника.

Члан 109.

Послодавац је обавезан осигуранiku са преосталом способношћу за рад на другом радном мјесту, обезбиједити распоређивање на други посао, односно преквалификацију или доквалификацију, под условима и на начин који су утврђени општим актом послодавца, односно колективним уговором, у складу са законом.

Обавеза послодавца из става 1. овог члана постоји и за осигураника који се преквалификацијом или доквалификацијом оспособио за обављање другог посла према преосталој способности за рад.

2. Преквалификација или доквалификација

Члан 110.

Осигураник који је стекао право на преквалификацију или доквалификацију, а има на прописан начин стечену стручну спрему за радно мјесто на коме је радио прије настанка инвалидности, оспособљава се за рад на другом радном мјесту за које се тражи исти степен стручне спреме.

Изузетно од одредбе става 1. овог члана, осигуранiku се може, на његов захтјев, признати право на преквалификацију или доквалификацију за рад на другом радном мјесту за које се тражи стручна спрема виша од његове стручне спреме, ако је такво оспособљавање оправдано с обзиром на стручност и године живота осигураника, и ако је обезбјеђено запослење након завршене преквалификације или доквалификације.

Осигураник који нема стручну спрему за радно мјесто за које је оцјењивана радна способност, може се оспособљавати за рад на другом радном мјесту за које је потребна стручна спрема која одговара стручној спреми потребној за радно мјесто на коме је радио на дан настанка инвалидности ако, с обзиром на лична својства, старост, образовање и здравствено стање, постоји могућност да се оспособи за такво радно мјесто и ако постоји реална могућност запослења осигураника након завршене преквалификације или доквалификације. Ако такве могућности не постоје, осигураник се оспособљава за радно мјесто за које је потребан непосредно нижи степен стручне спреме од стручне спреме прописане за радно мјесто на којем је радио на дан оцјењивања радне способности.

Оспособљавање за радно мјесто за које се тражи стручна спрема нижа од оне која одговара радном мјесту за које осигураник има право на преквалификацију или доквалификацију, у смислу става 2. овог члана, може се обављати само са пристанком осигураника.

Члан 111.

Осигураник који је на дан настанка инвалидности радио на радном мјесту за које се не тражи стручна спрема (неквалификовани радник), а који с обзиром на стање инвалидности, односно престале радне способности, не може радити на другом радном мјесту за које се не тражи стручна спрема, оспособљава се приучавањем за рад на радном мјесту за које се тражи стручна спрема првог или другог степена.

Осигураник из става 1. овог члана може се, изузетно, оспособљавати за радно мјесто за које је прописана стручна спрема трећег или четвртог степена, ако је завршио обавезно основно образовање и ако му је обезбјеђено запослење након завршене преквалификације или доквалификације.

Члан 112.

Осигуранику, који је преквалификацијом или доквалификацијом оспособљен за рад на другом радном мјесту, обезбјеђује се запослење на радном мјесту за које се тражи стручна спрема коју је стекао преквалификацијом или доквалификацијом.

Члан 113.

Осигураник који је стекао право на преквалификацију или доквалификацију, па по својој вољи не започне коришћење права у року од мјесец дана од дана када му је достављено рјешење о упућивању на преквалификацију или доквалификацију, или је започео преквалификацију или доквалификацију у том року, али је по својој вољи прекинуо, не може по основу исте инвалидности поново стећи право на преквалификацију или доквалификацију и право на накнаду плате у вези с тим правом.

3. Спровођење преквалификације или доквалификације

Члан 114.

Преквалификација или доквалификација осигураника обавља се:

- 1) практичним радом, уз одговарајући програм, код послодавца, ако осигураник са преосталом способношћу није на прописан начин стекао стручну спрему;
- 2) стручним оспособљавањем у организацијама привреде и друштвених дјелатности, у одговарајућим стручним школама или у другим васпитно-образовним установама, уз одговарајући програм, којим се омогућује стицање знања и вјештина за обављање послова одговарајућег занимања или за обављање одговарајућих послова;
- 3) практичним радом, односно учењем за одређено занимање у организацији за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида рада и других инвалидних лица.

Члан 115.

Послодавац учествује у спровођењу инвалидског осигурања, тако што непосредно предузима одговарајуће мјере за спрјечавање настанка инвалидности, проводи преквалификацију или доквалификацију и распоређује, односно запошљава инвалида рада, у складу са чланом 105. став 3. овог закона.

Члан 116.

Кад је, ради успјешног спровођења преквалификације или доквалификације и продуктивног запошљавања инвалида рада, потребно адаптирати средства рада и прилагодити услове рада потребама и могућностима инвалида рада, Фонд споразумно са послодавцем код којег се осигураник налази на преквалификацији или доквалификацији, односно код којег је инвалид рада у радном односу, учествује у обезбјеђивању потребних средстава.

Члан 117.

Организација за запошљавање дужна је да пружа помоћ Фонду у обављању послова у вези са преквалификацијом или доквалификацијом и запошљавањем инвалида рада, и у том циљу дужна је Фонду давати податке о радним мјестима за које се траже радници.

Члан 118.

Начин спровођења преквалификације или доквалификације и запошљавања инвалида рада, рокови за ступање на преквалификацију или доквалификацију, трајање преквалификације или доквалификације, као и ближи услови за њено спровођење и запошљавање инвалида рада, када та права обезбјеђује Фонд, одређују се уговором који закључује Фонд са послодавцем, код кога се врши преквалификација, односно доквалификација осигураника са преосталом радном способношћу.

Уговор из става 1. овог члана Фонд закључује, према потреби, и са организацијом за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида рада.

Члан 119.

Фонд има право и обавезу да код послодавца провјерава да ли се преквалификација или доквалификација и запошљавање инвалида рада спроводе у складу са законом и закљученим уговором, и да у ту сврху тражи потребна обавјештења и податке.

Члан 120.

Послодавац је обавезан у извршењу уговора из члана 118. став 1. овог закона:

- 1) примити на преквалификацију или доквалификацију инвалида рада, односно осигураника упућеног за оспособљавање, према одредбама закона и закљученог уговора;
- 2) уредно извршавати обавезе које произилазе из закона и закљученог уговора о спровођењу преквалификације или доквалификације и запослења инвалида рада;
- 3) уредно водити прописане евиденције и подносити пријаве о инвалидима рада који су код њега на преквалификацији или доквалификацији или у радном односу.

Одредбе става 1. овог члана примјењују се и на организације за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида, стручне школе и на друге васпитно-образовне установе, када оспособљавају инвалиде рада.

Члан 121.

Корисник права на преквалификацију или доквалификацију, односно права на запошљавање, које обезбјеђује Фонд, који у року од једне године од дана доношења рјешења о признавању права није упућен на преквалификацију или доквалификацију односно на запослење, упућиће се на преглед ради поновне оцјене преостале способности за рад и одређивања одговарајућег радног мјеста за које се може оспособити, односно на којем се може запослити.

На поновни преглед упућиће се и корисник права на запослење кад стручна служба Фонда, поступајући према члану 123. овог закона, оцијени да се инвалид рада

неће моћи оспособити за рад на одређеном радном мјесту, односно да не обавља са успјехом посао на који је упућен.

Иницијативу за поновни преглед инвалида рада у случајевима из ставова 1. и 2. овог члана може дати послодавац, ако он обезбјеђује право на преквалификацију или доквалификацију, односно запослење.

Члан 122.

Ради стварања и унапређивања услова за преквалификацију или доквалификацију инвалида рада, Фонд помаже оснивање организација за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида рада. У остваривању тог циља, Фонд сарађује са организацијама за запошљавање, друштвено-политичким заједницама, као и са другим организацијама и њиховим удружењима, у циљу удруживања средстава за оснивање поменутих организација.

Члан 123.

Стручна служба Фонда прати спровођење преквалификације или доквалификације и пружа стручну помоћ организацији, односно послодавцу код којих се инвалиди рада оспособљавају.

4. Превенција инвалидности

Члан 124.

Осигураник код којег је утврђено постојање опасности од настанка инвалидности, има право на распоређивање, односно запослење на другом радном мјесту, као и право на преквалификацију или доквалификацију.

5. Новчане накнаде у вези са преосталом радном способношћу

Члан 125.

Осигураник који је по основу преостале способности за рад, стекао право на распоређивање, односно запослење на другом радном мјесту, или право на преквалификацију или доквалификацију, има право на:

- 1) накнаду плате од дана настанка инвалидности до дана распореда или запошљавања на другом радном мјесту, односно до упућивања на преквалификацију или доквалификацију, као и накнаду плате од дана завршене преквалификације или доквалификације до распореда или запослења на другом радном мјесту (у даљем тексту: накнада због чекања);
- 2) накнаду плате за вријеме преквалификације или доквалификације (у даљем тексту: накнада за вријеме преквалификације);
- 3) накнаду плате због мање плате на другом радном мјесту (у даљем тексту: накнада због мање плате).

Накнаду плате из става 1. овог члана обезбјеђује и исплаћује на терет својих средстава:

- 1) послодавац - за раднике у радном односу;
- 2) вјерска заједница - за осигураника из члана 15. овог закона,
- 3) предузетници - сами за себе, уколико запошљавају раднике.

Фонд обезбјеђује и исплаћује накнаду плате предузетнику, који на дан настанка инвалидности нема запослених радника, под условом да је на прописани начин одјавио обављање предузетништва и уплатио допринос, до дана престанка обављања дјелатности.

Члан 126.

Основ за одређивање накнада плате из члана 125. овог закона представља просјек нето плате коју је осигураник остварио у години која претходи години у којој је код њега настала инвалидност, с тим што се та плата, ради одређивања висине накнаде, валоризацијом доводи на ниво нето плата послодавца за мјесец за који се одређује и исплаћује накнада.

Валоризација у смислу става 1. овог члана врши се тако што се просјечна мјесечна нето плата инвалида рада коју је остварио на радном мјесту у години која претходи години у којој је код њега настала инвалидност, усклађује са кретањем просјечних нето плата код послодавца, и тако доводи на ниво плата за мјесец за који се одређује и исплаћује накнада.

Када накнада плате пада на терет Фонда, валоризација у смислу става 1. овог члана, врши се у складу са кретањем нето плата свих запослених у Републици.

Члан 127.

Осигуранику код којег је инвалидност проузрокована повредом на раду или професионалном болешћу, накнада због чекања и накнада за вријеме преквалификације или доквалификације припада у висини 100% од основа утврђеног на начин из члана 126. овог закона.

Осигуранику код којег је инвалидност проузрокована болешћу или повредом ван рада, висину накнаде утврђује послодавац, а вјерска заједница за осигураника из члана 15. овог закона, у складу са законом и колективним уговором, с тим што ова накнада не може бити нижа од 50% од основа из члана 126. овог закона.

Накнада због чекања и накнада за вријеме преквалификације, која се у смислу члана 125. став 3. овог закона исплаћује предузетнику на терет средстава Фонда, а узрок инвалидности је болест или повреда ван рада, износи 50% од основице према којој је осигураник плаћао допринос за пензијско и инвалидско осигурање у посљедњих 12 мјесеци, умањене за порезе и доприносе који се обрачунавају на плату.

Члан 128.

Накнада због чекања, припада од дана настанка инвалидности, до дана упућивања осигураника на преквалификацију или доквалификацију или распоређивања, односно запослења на другом радном мјесту.

Право на накнаду не припада осигуранику за вријеме док остварује накнаду плате према прописима о здравственом осигурању, прописима о радним односима и прописима о запошљавању.

Право на накнаду због мање плате, припада инвалиду рада само за дане проведене на раду, и то у висини разлике између плате остварене на другом радном мјесту и основа из члана 126. овог закона.

Члан 129.

Право на накнаду због мање плате има инвалид рада, од дана распоређивања, односно запослења на другом радном мјесту, ако на другом радном мјесту остварује плату мању од основа из члана 126. овог закона.

Члан 130.

Накнада плате из члана 125. став 1. тачке 1. и 2. овог закона доспијева за исплату посљедњег дана сваког календарског мјесеца, а исплаћује се уназад.

Накнада плате из члана 125. став 1. тачка 3. овог закона доспијева за исплату истог дана са којим доспијева исплата плате.

Накнада по основу преостале способности за рад, која се обезбјеђује на терет средстава Фонда, исплаћује се ако је за осигураника из члана 13. овог закона у цјелини измирена обавеза према Фонду.

Г) ИНВАЛИДСКА ПЕНЗИЈА

1. Услови за стицање права

Члан 131.

Право на инвалидску пензију има осигураник из чланова 12. до 17. овог закона:

- 1) код којег је настао губитак способности за рад, губитак способности за обављање дјелатности по основу које је осигуран или губитак способности за привређивање;
- 2) код којег је утврђена преостала способност за рад, уз претходну преквалификацију или доквалификацију, али му се не обезбјеђује право на преквалификацију или доквалификацију зато што је на дан настанка инвалидности старији од 55 година живота.

Члан 132.

Инвалид рада који је стекао право на преквалификацију или доквалификацију, не може на основу тако утврђене инвалидности стећи право на инвалидску пензију, кад после тога наврши године живота из члана 134. став 2. овог закона, после којих се не обезбјеђује право на преквалификацију или доквалификацију.

Инвалиду рада који је оспособљен преквалификацијом или доквалификацијом за рад на другом радном мјесту, код којег после навршене 50. године живота због настале промјене у стању инвалидности, настане губитак способности за рад на радном мјесту за које је оспособљен, стиче право на инвалидску пензију, ако није способан за рад на другом радном мјесту, без поновне преквалификације или доквалификације.

Члан 133.

Осигураник из чланова 12. до 16., као и осигураник из члана 17. овог закона, који је осигуран на добровољно осигурање по основу обављања пољопривредне дјелатности, стиче право на инвалидску пензију, ако је инвалидност проузрокована повредом на раду или професионалном болешћу, без обзира на дужину пензијског стажа.

Осигураник из чланова 12. до 15. и члана 17. овог закона, стиче право на инвалидску пензију, ако је инвалидност проузрокована повредом ван рада или болешћу, под условом да има навршен пензијски стаж који покрива најмање једну трећину његовог радног вијека.

Изузетно од става 2. овог члана, осигураник код кога је инвалидност настала прије навршених 30 година живота, а проузрокована је болешћу или повредом ван рада, стиче право на инвалидску пензију, под условом да пензијски стаж покрива најмање једну четвртину његовог радног вијека.

Члан 134.

Као радни вијек у смислу члана 133. овог закона, узима се период од навршене 20. године живота осигураника, до дана кад је код њега настала инвалидност, с тим што се тај период рачуна само у пуним годинама.

Осигураннику који је након навршене 20. године живота био на редовном школовању и таквим школовањем стекао вишу стручну спрему, као радни вијек рачуна се период од навршене 23. године живота, а осигураннику који је стекао високу стручну спрему - од навршене 26. године живота, до дана кад је код њега настала инвалидност.

Осигураннику који је након навршене 20. године живота био на одслужењу војног рока, радни вијек утврђен на начин из ставова 1. и 2. овог члана, умањује се за онолико времена, колико је осигураник провео на одслужењу војног рока, ако за то вријеме није био добровољно осигуран на пензијско и инвалидско осигурање.

2. Одређивање висине инвалидске пензије

Члан 135.

Инвалидска пензија у случају инвалидности проузроковане болешћу или повредом ван рада, одређује се у одговарајућем проценту од пензијског основа утврђеног у смислу чланова 77. до 87. овог закона, зависно од дужине пензијског стажа календарске године у којој се остварује право на пензију.

Инвалидска пензија за пензијски стаж до 20 година, припада осигураннику у висини 50% од пензијског основа, и за сваку пуну годину пензијског стажа, проценат за одређивање пензије повећава се за:

%	Ако се право на пензију остварује у :
- 1,45	2002. години
- 1,35	2003. години
- 1,25	2004. години и наредним годинама

Осигураннику из става 2. овог члана, који на дан остваривања права на инвалидску пензију има навршених шест и више, али мање од 12 мјесеци преко пуних година пензијског стажа, проценат за одређивање пензије додатно се по том основу повећава за:

%	Ако се право на пензију остварује у :
- 0,725	2002. години
- 0,675	2003. години
- 0,625	2004. години и наредним годинама

Пензија одређена од пензијског основа на начин из ставова 2. и 3. овог члана, не може за пуни пензијски стаж износити више од:

%	Ако се право на пензију остварује у
- 79,00	2002. години
- 77,00	2003. години
- 75,00	2004. години и наредним годинама

Инвалидска пензија, у случају инвалидности проузроковане повредом на раду или професионалном болешћу, одређује се од пензијског основа, утврђеног у смислу чланова 77. до 87. овог закона, без обзира на дужину пензијског стажа, у процентима из става 4. овог члана.

Члан 136.

Осигуранику код кога је инвалидност по основу које стиче право на инвалидску пензију, проузрокована дјелимично повредом на раду или професионалном болешћу, а делимично болешћу или повредом ван рада, инвалидска пензија одређује се као једна пензија, која се састоји од сразмјерног дијела инвалидске пензије, обрачунате за случај повреде на раду или професионалне болести, и од сразмјерног дијела инвалидске пензије обрачунате за случај инвалидности проузроковане болешћу или повредом ван рада.

Инвалидска пензија у случају из става 1. овог члана одређује се тако што се претходно одреди инвалидска пензија, која би осигуранику припадала да је укупна инвалидност проузрокована повредом на раду или професионалном болешћу и инвалидска пензија која би осигуранику припадала да је укупна инвалидност проузрокована болешћу или повредом ван рада. Тако обрачунати износи пензије помноже се са процентом који одговара утицају повреде на раду или професионалне болести, односно са процентом утицаја повреде ван рада или болести, на укупну инвалидност.

Члан 137.

Одредбе чланова 77. до 87. овог закона, сходно се примјењују и код одређивања инвалидске пензије осигураника из члана 16. овог закона, који је био осигуран као осигураник из чланова 12. до 15. и члана 17. истог закона.

Д) ПОРОДИЧНА ПЕНЗИЈА

1. Чланови породице који стичу право на породичну пензију

Члан 138.

У случају смрти осигураника или корисника старосне и инвалидске пензије (у даљем тексту: корисник личне пензије), право на породичну пензију, под условима утврђеним овим законом, стичу:

- 1) удовица, односно удовац;
- 2) разведени супружник, ако му је одлуком суда утврђено право на издржавање;
- 3) дијете, рођено у браку или ван брака, усвојено дијете или пасторче;
- 4) отац и мајка, очух и маћеха, усвојитељ осигураника или корисника личне пензије, које је осигураник или корисник личне пензије издржавао до своје смрти;

- 5) дијете без оба родитеља или дијете које има једног или оба родитеља, који су потпуно и трајно неспособни за рад, које је осигураник или корисник личне пензије издржавао до своје смрти.

Члан породице осигураника који је осигуран у одређеним околностима, стиче право на породичну пензију, под условима утврђеним овим законом, ако је смрт наступила због повреде за вријеме трајања околности из члана 16. овог закона или услед обољења које је настало непосредно и искључиво као посљедица несрећног случаја или више силе, за вријеме трајања околности по основу које је био осигуран на дан смрти.

Чланови породице који су правоснажном пресудом осуђени за умишљајно кривично дјело лишавања живота осигураника или корисника личне пензије, не могу стећи право на породичну пензију по основу њихове смрти.

Члан 139.

Сматра се да је осигураник, односно корисник личне пензије, издржавао члана породице у смислу овог закона, ако просјечни мјесечни приход члана породичног домаћинства у коме живи подносилац захтјева за остваривање права на породичну пензију, у години у којој је наступила смрт осигураника, односно корисника личне пензије, не прелази 25% просјечне нето плате у Републици, у мјесецу у коме је наступила смрт осигураника, односно корисника личне пензије.

Изузетно, од става 1. овог члана, отац и мајка припадника оружаних снага Републике, који је погинуо у вршењу војне дужности у периоду од 17. августа 1990. до 30. јуна 1996. године, стичу право на породичну пензију без обзира на године живота и на висину прихода породичног домаћинства, уколико испуњавају остале услове прописане овим законом за стицање права на породичну пензију.

Члан 140.

Породичним домаћинством у смислу члана 139. став 1. овог закона, сматрају се супружници и њихова дјеца (рођена у браку и ван брака, усвојена и пасторчад), отац и мајка, очух и маћеха, усвојилац и усвојеник.

2. Услови за стицање права

Члан 141.

Члан породице умрлог осигураника или корисника личне пензије стиче право на породичну пензију:

- 1) ако је осигураник на дан смрти испуњавао услове прописане овим законом за стицање права на старосну или инвалидску пензију;
- 2) ако је умрли на дан смрти био корисник личне пензије.

Умрлим у смислу става 1. овог члана сматра се и нестало лице које је у законом прописаном поступку проглашено умрлим.

Члан 142.

Члан породице стиче право на породичну пензију, без обзира на дужину пензијског стажа осигураника, ако је смрт осигураника наступила као посљедица повреде на раду или професионалне болести.

Под условима из става 1. овог члана, право на породичну пензију стиче и члан породице припадника бивше Југословенске армије или припадника оружаних снага

Републике, који је држављанин Републике, чија је смрт наступила као посљедица рањавања или болести за вријеме ратних дејстава на територији бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и бивше Босне и Херцеговине у периоду од 17. августа 1990. године до 30. јуна 1996. године, ако је болест која је узроковала смрт узрочно-посљедично везана за ратна дејства и уколико то право не оствари по другим прописима.

Узрочно-посљедичну везу болести која је узроковала смрт са ратним дејствима утврђује орган вјештачења из члана 102. овог закона, на основу одговарајуће документације.

Члан 143.

Код одређивања висине породичне пензије, смрт осигураника изједначена је са губитком способности за рад.

Члан 144.

Удовица стиче право на породичну пензију:

- 1) ако је на дан смрти супруга навршила 45 година живота;
- 2) ако је на дан смрти супруга била потпуно неспособна за привређивање или ако је таква неспособност настала у року једне године од дана смрти супруга;
- 3) ако је после смрти супруга остало једно или више дјеце која испуњавају услове за стицање права на породичну пензију по том супругу, а удовица обавља родитељске дужности према тој дјци.

Удовица која у току коришћења права на породичну пензију дјеце, стечену по ставу 1. тачке. и 3. овог члана, наврши 45 година живота, задржава право на породичну пензију трајно. Ако удовици право на породичну пензију престане прије навршене 45. године живота, може поново остварити право на породичну пензију кад наврши 45 година живота.

Удовица која је испуњавала услове за стицање права на породичну пензију по ставу 1. тачка 3. овог члана, али није остварила право на породичну пензију јер је била у радном односу, може стећи право на породичну пензију и након престанка права на породичну пензију дјеце, под условима утврђеним овим законом.

Удовица која у току коришћења права на породичну пензију, остварену по ставу 1. тачка 3. овог члана, постане потпуно неспособна за привређивање, задржава право на породичну пензију док постоји таква неспособност. Удовица, која у току коришћења права по овом основу наврши 45 година живота, задржава трајно право на породичну пензију.

Члан 145

Удовица која до смрти супруга није навршила 45 година живота, али је имала навршених 40 година живота, стиче право на породичну пензију кад наврши 45 година живота.

Члан 146

Удовица која је до смрти супруга или до престанка права на породичну пензију навршила 40 година живота, стиче право на породичну пензију прије навршених 45 година живота, ако постане потпуно неспособна за привређивање.

Члан 147

Удовица стиче право на породичну пензију, кад је дијете умрлог осигураника или корисника личне пензије рођено прије истека 300 дана од његове смрти, а право на породичну пензију у овом случају припада од дана смрти осигураника или корисника личне пензије.

Члан 148

Удовац стиче право на породичну пензију:

- 1) ако је на дан смрти супруге навршио 55 година живота;
- 2) ако је на дан смрти супруге био потпуно неспособан за привређивање, или ако је таква неспособност настала у року једне године после смрти супруге;
- 3) ако је после смрти супруге остало једно или више дјеце која имају право на породичну пензију по том супругу, а удовац обавља родитељску дужност према тој дјечи.

Удовац, који у току коришћења права на породичну пензију, стечену по одредбама става 1. тач. 2. и 3. овог члана, наврши 55 година живота, задржава право на породичну пензију трајно. Ако удовцу право на породичну пензију престане прије навршене 55. године живота, може поново остварити право кад наврши 55 година живота.

Удовац, који је испуњавао услове за стицање права на породичну пензију по ставу 1. тачка 3. овог члана, али није остварио право на породичну пензију, јер је био у радном односу, може стећи право на породичну пензију и након престанка права на породичну пензију дјеце, под условима утврђеним овим законом.

Удовац, који у току коришћења права на породичну пензију по ставу 1. тачка 3. овог члана постане потпуно неспособан за привређивање, задржава право на породичну пензију док постоји таква неспособност. Удовац који у току коришћења права по овом основу наврши 55 година живота, задржава трајно право на породичну пензију.

Члан 149

Удовац, који до смрти супруге није навршио 55 година живота, али је имао навршених 50 година живота, стиче право на породичну пензију кад наврши 55 година живота.

Члан 150.

Удовац, који је до смрти супруге или до престанка права на породичну пензију навршио 50 година живота, стиче право на породичну пензију прије навршених 55 година живота, ако постане потпуно неспособан за привређивање.

Члан 151

Право на породичну пензију под условима из чланова 144. до 150. овог закона стиче и супружник из разведеног брака, ако му је правоснажном судском одлуком утврђено право на издржавање.

Ако право на породичну пензију има супружник умрлог осигураника, односно корисника личне пензије и разведени супружник из става 1. овог члана, породична пензија одређује се у висини која припада за једног члана породице.

Члан 152.

Право на породичну пензију у смислу чланова 144. и 148. овог закона, стиче члан породице који није у радном односу, односно који није предузетник.

Члан 153.

Дјете стиче право на породичну пензију и право му припада до навршене 15. године живота, а ако је на редовном школовању, за све вријеме школовања, али најдаље до навршене 26. године живота.

Члан 154.

Корисник породичне пензије коме је школовање на вишој школи, односно факултету прекинуто због упућивања на одслужење војног рока, по прописима о војној обавези, породична пензија исплаћује се и за вријеме служења војног рока у висини 50% од износа који му припада по одредбама овог закона.

Ако породичну пензију, поред корисника из става 1. овог члана, остварују и други чланови породице умрлог осигураника, односно корисника личне пензије, или ако корисник из става 1. овог члана има чланове породице које издржава, породична пензија исплаћује се у пуном износу.

Члан 155.

Школовањем, у смислу овог закона, не сматра се школовање које дјете започне у школи нижег ранга, односно у другој школи истог ранга коју је већ завршило.

Члан 156.

Дјете које постане неспособно за самосталан живот и рад до година живота из члана 153. овог закона, до којих се дјечи обезбјеђује право на породичну пензију, право на породичну пензију припада за све вријеме док неспособност траје, као и после тога ако је способност за самосталан живот и рад настала после навршених 45 година живота (жена), односно 55 година живота (мушкарац).

Дјете које постане неспособно за самосталан живот и рад после година живота из члана 153. овог закона, до којих се дјечи обезбјеђује право на породичну пензију, а прије смрти осигураника, односно корисника личне пензије, стиче право на породичну пензију ако је осигураник, односно корисник личне пензије издржавао такво дјете до своје смрти.

Члан 157.

Чланови породице из члана 138. став 1. тачке 4. и 5. овог закона, стичу право на породичну пензију под истим условима у погледу година живота, неспособности за самосталан живот и рад или неспособности за привређивање, као и чланови породице из тачака 1. и 3. истог члана.

3. Одређивање породичне пензије

Члан 158.

Породична пензија одређује се:

- 1) после смрти осигураника - од инвалидске пензије која би осигуранику припадала за случај губитка способности за рад;
- 2) после смрти корисника личне пензије - од пензије која је умрлом припадала на дан смрти.

Члан 159.

Породична пензија одређује се у одговарајућем проценту од личне пензије из члана 158. овог закона, зависно од броја чланова породице који имају право на породичну пензију, и износи:

- 70% за једног члана породице,
- 80% за два члана породице,
- 90% за три члана породице,
- 100% за четири и више чланова породице.

Члан 160.

Пензије одређене по одредбама овог закона усклађују се годишње према кретању нето плата у Републици.

Усклађивање из става 1. овог члана врши се тако што се пензије повећавају или смањују према кретању нето плата у Републици у години која претходи години за коју се врши исплата пензија.

Могућност усклађивања пензија из става 1. овог члана разматра Управни одбор Фонда сваке године, а исте се обавезно усклађују када се стекну услови за то.

Члан 161.

Пензије остварене према пензијском основу утврђеном примјеном коефицијената из члана 83. овог закона за 2003, 2004. и 2005. годину неће се усклађивати у смислу члана 160. овог закона, док се пензије одређене према пензијском основу утврђеном примјеном коефицијената валоризације за 2002. годину, усклађивањем не доведу на ниво тих пензија.

VIII - УСКЛАЂИВАЊЕ ПЕНЗИЈА

Члан 162.

Пензије које се утврђују у складу са одредбама овог закона, усклађују се мјесечно, а према стању средстава у Фонду намјењених за исплату пензија.

Ако Фонд не располаже средствима за пензије која су једнака расходима, вршиће се поновни обрачун пензија тако што ће се износ пензије, за тај мјесец помножити са одређеним коефицијентом.

Средства за пензије укључују средства прикупљена по основу доприноса, накнада из буџета Републике и осталих прихода Фонда (у даљем тексту: расположива средства). Расходи (у даљем тексту: расходи) укључују трошкове обраде пензија као и

трошкове техничких услуга Фонда (у даљем тексту: административни трошкови), те износ пензија утврђен у складу са овим законом, за мјесец за који се врши исплата пензија.

У случају када су расположива средства мања од расхода, коефицијент из става 2. овог члана утврђује се тако, што се средства потребна за административне трошкове и средства потребна за исплате свих пензија до најнижег износа за тај мјесец одузимају од расположивих средстава. Износ пензија потребан за исплату пензија на нивоу најниже пензије свим пензионерима утврђује се тако, што се број корисника пензије помножи са износом најниже пензије из члана 90. став 2. овог закона. Износ преостало након одузимања административних трошкова и најнижих пензија од средстава расположивих за тај мјесец, дијели се са износом потребним за исплату пензија свим пензионерима за тај месец, у износу који утврђује овај закон, након одузимања износа административних трошкова и износа потребног за исплату пензија на нивоу најниже пензије свим пензионерима.

Када су расположива средства мања од расхода, све пензије, изузев најниже пензије, множе се са коефицијентом из става 3. овог члана. Коефицијент се примјењује на разлике између сваке појединачне пензије у износу потребном у складу са овим законом за мјесец за који се врши исплата пензија и најниже пензије.

У случају када су расположива средства већа од расхода, коефицијент из става 2. овог члана утврђује се тако што се од расположивих средстава одузимају средства потребна за административне трошкове. Износ добијен одузимањем средстава потребних за покривање административних трошкова од расположивих средстава дијели се са износом потребним за исплату пензија свим пензионерима за тај мјесец, а на темељу пензије у износу утврђеном у складу са овим законом, након одузимања административних трошкова.

Када су расположива средства већа од расхода, коефицијент се примјењује на све пензије. Свака појединачна пензија утврђена у складу са овим законом множи се са коефицијентом из става 5. овог члана.

IX - ОСТВАРИВАЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ, ПОНОВНО ОДРЕЂИВАЊЕ И ГУБИТАК ПРАВА

1. Покретање поступка

Члан 163.

Права из пензијског и инвалидског осигурања може остварити лице коме је, према одредбама овог закона, утврђено својство осигураника, ако овим законом није другачије утврђено.

Члан 164.

Права из пензијског и инвалидског осигурања која обезбјеђује Фонд, остварују се на начин утврђен овим законом и прописима о општем управном поступку.

Права из пензијског и инвалидског осигурања, која обезбјеђује послодавац, остварују се на начин утврђен општим актом послодавца, у складу са прописима о радним односима и овим законом.

Члан 165.

Поступак за остваривање права на старосну и инвалидску пензију покреће се на захтјев осигураника. Захтјев за остваривање права на старосну пензију може се поднијети након престанка осигурања.

Поступак за остваривање права на породичну пензију покреће се на захтјев члана породице умрлог осигураника, односно члана породице умрлог корисника личне пензије.

Поступак за утврђивање пензијског стажа покреће се на захтјев осигураника, односно корисника пензије, као и на захтјев члана породице умрлог осигураника, односно корисника пензије.

Поступак за остваривање права на старосну или инвалидску пензију и за утврђивање пензијског стажа покреће се и на захтјев лица које сматра да испуњава услове за остваривање права утврђених овим законом, ако је лице имало својство осигураника по ранијим прописима.

Члан 166.

Права из пензијског и инвалидског осигурања остварују се на основу података регистрованих у матичној евиденцији и исправа којима се доказују чињенице и подаци од значаја за стицање, трајање и престанак права одређених овим законом.

Изузетно од става 1. овог члана, стаж осигурања може се доказивати и путем изјава сведока, уколико Фонд или подносилац захтева нису у могућности да обезбиједи одговарајућу документацију због тога што је документација уништена у ратним дејствима.

Подносилац захтјева за утврђивање стажа осигурања у смислу става 2. овог члана обавезан је уз захтјев доставити и увјерење надлежног органа из којег се види да је документација уништена у ратним дејствима.

Стаж осигурања на основу изјава сведока може се доказивати само ако је навршен на територији бивше Босне и Херцеговине.

Стаж осигурања у смислу става 2. овог члана утврђује се рјешењем Фонда.

2. Остваривање права

Члан 167.

Право на личну и породичну пензију припада од дана када су испуњени услови за стицање права који су прописани овим законом.

Ако је захтјев за остваривање права на старосну и породичну пензију поднесен након испуњења услова за остваривање права, право на исплату пензије припада, од дана подношења захтјева, ако је подносилац испуњавао услове за стицање права и на тај дан.

Изузетно од става 2. овог члана право на исплату породичне пензије иза смрти осигураника или корисника личне пензије припада од дана смрти осигураника или корисника личне пензије, ако је захтјев за остваривање права на породичну пензију поднесен у року од 60 дана од дана смрти.

Члан 168.

Право на распоред, односно запослење на другом одговарајућем радном мјесту и право на преквалификацију или доквалификацију, припада од дана настанка инвалидности.

Члан 169.

Право на новчану накнаду по основу преостале способности за рад припада и то:

- накнада због мање плате - од дана распореда односно запослења на другом одговарајућем радном мјесту;
- накнада за вријеме преквалификације - од дана ступања на преквалификацију или доквалификацију;
- накнада за чекање - од првог наредног дана после престанка исплате плате на радном мјесту на које је осигураник био распоређен до дана настанка инвалидности.

Члан 170.

Инвалиду рада, који не ступи на друго одговарајуће радно мјесто у року утврђеном рјешењем о распореду, односно запослењу, престаје право на накнаду за чекање, првог наредног дана по истеку тог рока, изузев ако на радно мјесто није ступио због разлога који су ван његове воље.

Члан 171.

Права стечена по основу инвалидности и других основа утврђених у поступку вјештачења, припадају док постоје чињенице на основу којих је право остварено.

Ако је промјена инвалидности из става 1. овог члана, по основу које се раније право мјења или стиче друго право утврђена по службеној дужности, право припада од првог дана наредног мјесеца после настале промјене.

Одредбе ставова 1. и 2. овог члана не односе се на стечено право на инвалидску пензију, изузев ако корисник пензије сам то захтјева.

Члан 172.

Лица из члана 17. став 1. овог закона и лица која на дан подношења захтјева за остваривање права нису имала својство осигураника не могу остваривати права по основу преостале радне способности осим у случају из члана 131. став 1. тачка 2. Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

Члан 173.

Лице које испуни услове за стицање права на пензију по више основа утврђених овим законом, може, по сопственом избору, користити само једно од тих права. Право избора има и члан породице у случају кад према овом закону постоји могућност остваривања права на породичну пензију по два основа.

Члан 174.

Кориснику старосне пензије који је пензију остварио прије навршених 40 година пензијског стажа, односно 65 година живота и кориснику инвалидске пензије који заснује радни однос или почне да обавља занатско-предузетничку дјелатност по основу које је обавезно осигуран на територији Босне и Херцеговине пензија се не исплаћује за то вријеме, а најдуже до испуњавања услова за старосну пензију прописану овим законом.

Кориснику породичне пензије који заснује радни однос или започне да обавља занатско-предузетничку дјелатност пензија се не исплаћује.

Члан 175.

Ако право на породичну пензију остварује више чланова породице, а неки од њих живе одвојено, породична пензија се дијели на једнаке дијелове.

Породична пензија дијели се на једнаке дијелове и кад се неком од сауживалаца обустави исплата породичне пензије.

Члан 176.

Кад породичну пензију користе два или више чланова породице, а неком од њих престане право на пензију, преосталим члановима који имају право на породичну пензију поново се одређује пензија. Тако одређена пензија припада од дана када је сауживаоцу престало право на породичну пензију.

Члан 177.

У случају кад право на пензију остварује разведени супружник и супружник, породична пензија одређује се као једна пензија која припада за једног члана породице, а затим се дијели на једнаке дијелове.

3. Поновно одређивање пензије

Члан 178.

Кориснику старосне или инвалидске пензије који заснива радни однос или отпочне да обавља дјелатност по основу које је обавезно осигуран одредиће се на његов захтјев нови износ пензије према новом пензијском основу и укупном пензијском стажу под условом да је накнадно навршени стаж осигурања дужи од године дана.

Члан 179.

Кориснику пензије који поднесе захтјев за измјену ранијег рјешења о праву, на основу чињеница које су наступиле после доношења рјешења о признавању права на пензију, право припада од првог дана наредног мјесеца кад је корисник пензије поднио захтјев за покретање поступка.

Приликом рјешавања захтјева из става 1. овог члана, примјениће се прописи који су важили на дан подношења захтјева.

4. Исплата по основу права из пензијског и инвалидског осигурања

Члан 180.

Пензија и остала новчана примања из пензијског и инвалидског осигурања, утврђују се у мјесечном износу и исплаћују се уназад, у текућем мјесецу за протекли мјесец.

Доспјела примања из става 1. овог члана, која нису могла бити исплаћена због околности које је проузроковао корисник примања, не могу се накнадно исплатити.

Члан 181.

Фонд је обавезан кориснику права исплаћивати пензију, без обзира на мјесто пребивалишта или боравка.

Исплата пензије у иностранству врши се у складу са одредбама међународних споразума о социјалном осигурању, а у случају кад споразум није закључен, исплата се врши по принципу реципроцитета.

Члан 182.

Доспјела примања по основу права стечених према овом закону, не исплаћују се кориснику, који се без оправданог разлога не одазове у одређеном року, позиву на преглед, ради утврђивања, да ли су настале промјене у околностима које утичу на право или врсту права, за све вријеме док се не одазове позиву.

Обустављена примања у смислу става 1. овог члана, исплаћују се накнадно кориснику права који се одазове позиву у року од 30 дана, ако није дошло до промјене у околностима које утичу на право и висину права. Кориснику права који се одазове на позив после 30 дана, примања се могу исплатити само од дана одазивања на позив.

Члан 183.

Корисник права из пензијског и инвалидског осигурања обавезан је да у року од осам дана пријави сваку чињеницу која је од утицаја на коришћење или обим права.

Корисник пензије коме се пензија исплаћује ван Републике, без обзира на начин исплате, обавезан је да на крају календарске године достави Фонду потврду о животу.

5. Престанак права

Члан 184.

Права из пензијског и инвалидског осигурања престају смрћу корисника права, с тим што се пензија која припада за мјесец у којем је наступила смрт корисника пензије исплаћује члановима породице умрлог за цијели мјесец.

Права из пензијског и инвалидског осигурања престају и у случају кад се накнадно утврди да нису били испуњени услови за стицање права.

Поступак за престанак права у смислу става 2. овог члана покреће се по службеној дужности, без обзира на рок који је протекао од дана доношења рјешења којим је признато право.

Права из става 2. овог члана престају првог дана наредног мјесеца у односу на мјесец у којем је донесено рјешење о престанку права.

Члану породице код којег у току кориштења права на породичну пензију због насталих промјена више не постоје услови за кориштење права, право на породичну пензију престаје од дана настале промјене, без обзира кад је покренут поступак.

Права из пензијског и инвалидског осигурања престају и по захтјеву корисника права, од првог наредног дана по подношењу захтјева за престанак права, без обзира на разлог, ако у захтјеву није наведен датум за престанак права.

Члан 185.

Право на породичну пензију престаје удовици млађој од 45 година, односно удовцу млађем од 55 година живота, који ступе у брак, изузев ако право на породичну пензију нису остварили због потпуне неспособности за привређивање.

Удовици, односно удовцу из става 1. овог члана, који по основу смрти брачног друга из новог брака не оствари право на породичну пензију, успоставља се право на раније остварену породичну пензију, ако на дан смрти другог брачног друга има дјецe из првог брака која користе право на породичну пензију, под условом да према тој дјечи врше родитељске дужности.

X - ПОСТУПАК ЗА РЈЕШАВАЊЕ И ЗАШТИТА ПРАВА

Члан 186.

О правима из пензијског и инвалидског осигурања и о утврђивању пензијског стажа одлучује Фонд.

Члан 187.

У поступку остваривања права из пензијског и инвалидског осигурања у Фонду се обезбјеђује двостепеност.

У поступку остваривања права из пензијског и инвалидског осигурања која осигураник остварује код послодавца, заштита права обезбјеђује се под условом и на начин утврђен општим актом послодавца, у складу са колективним уговором и законом.

Члан 188.

Против првостепеног рјешења може се изјавити жалба органу одређеном општим актом Фонда.

Жалба не одлаже извршење рјешења, изузев у случају кад се жалбом побија утврђена инвалидност и опасност од настанка инвалидности.

Члан 189.

На основу коначног рјешења о признавању права на распоређивање или запољшавање на другом одговарајућем радном мјесту, права на преквалификацију или доквалификацију, кад та права обезбјеђује послодавац, послодавац распоређује осигураника на одговарајуће радно мјесто или му обезбјеђује преквалификацију или доквалификацију, као и одговарајуће новчане накнаде и заштиту права, под условима и

на начин који су утврђени општим актом послодавца, у складу са колективним уговором и овим законом.

Када право на запошљавање на другом одговарајућем радном мјесту или право на преквалификацију, односно доквалификацију и одговарајуће новчане накнаде према овом закону обезбјеђује Фонд, Фонд одлучује о упућивању осигураника на запошљавање, преквалификацију или доквалификацију и одређује одговарајуће новчане накнаде.

Члан 190.

Првостепено рјешење Фонда подлијеже ревизији коју врши орган одређен општим актом Фонда.

Ревизија не одлаже извршење рјешења.

Члан 191.

Ако против првостепеног решења није изјављена жалба а ревизија не буде извршена у року од три мјесеца од дана истека рока за жалбу, сматра се да је ревизија извршена и дата сагласност на рјешење.

Члан 192.

Против рјешења Фонда донесеног по жалби и рјешења донесеног у вршењу ревизије, може се поднети тужба надлежном суду у року од 30 дана од дана достављања рјешења.

Члан 193.

У поступку остваривања права из пензијског и инвалидског осигурања Фонд је обавезан да осигураницима и корисницима права пружа стручну помоћ.

XI - ОБЕЗБЈЕЂИВАЊЕ СРЕДСТАВА

Члан 194.

Средства за остваривање права из пензијског и инвалидског осигурања утврђених овим законом и других функција Фонда, обезбјеђују се из:

- 1) доприноса осигураника и послодавца;
- 2) Буџета Републике;
- 3) продаје друштвеног капитала и друштвених предузећа или њихових дијелова у поступку приватизације, у складу са законом;
- 4) имовине којом располаже Фонд;
- 5) дивиденди на дионице издате од предузећа, установа и других институција по основу ранијих улагања средстава пензијског и инвалидског осигурања у инфраструктурне, здравствене и друге објекте;
- 6) нето добити остварен из портфела хартија од вриједности које су пренесене на Фонд, по основу одредаба члана 26. Закона о приватизацији државног капитала у предузећу;
- 7) новчаних средстава прикупљених по основу одредаба члана 27. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима;
- 8) других извора, у складу са законом и другим прописима.

Члан 195.

Средства за пензијско и инвалидско осигурање могу се користити само за намјене одређене овим законом, и то за:

- 1) исплату пензија и новчаних накнада;
- 2) преквалификацију или доквалификацију, односно одговарајуће запошљавање инвалида рада;
- 3) здравствену заштиту корисника пензија;
- 4) изградњу и адаптацију пословних објеката Фонда;
- 5) набавку опреме за рад стручне службе Фонда;
- 6) трошкове рада органа и стручне службе Фонда;
- 7) трошкове исплате пензија;
- 8) јавно информисање, сарадњу са медијима и сл.

У оквиру жиро рачуна Фонда, постоји дио рачуна преко кога се врши финансирање свих трошкова стручне службе Фонда.

Члан 196.

Средства за пензијско и инвалидско осигурање могу се користити и за друштвени стандард корисника пензија, мјере и акције које непосредно доприносе спрјечавању и смањењу инвалидности, за научно-истраживачки рад на развоју и на унапређењу система пензијског и инвалидског осигурања, као и за разне видове помоћи корисницима права и чланова њихових породица (за трошкове сахране, помоћ у случају теже болести и др.).

Члан 197.

У Фонду се могу образовати средства резерве издвајањем одређеног процента из средстава остварених из доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и од оствареног вишка прихода над расходима утврђеног завршним рачуном Фонда.

Процент издвајања за резерву одређује управни одбор Фонда.

Средства резерве служе за побољшање ликвидности Фонда и могу се користити као обртна средства за извршење текућих обавеза.

Члан 198.

Слободна средства Фонда из члана 197. овог закона користе се за превенцију инвалидности, запошљавање, преквалификацију или доквалификацију инвалида рада, заштиту и збрињавање остарјелих и изнемоглих корисника пензија и друге намјене.

Члан 199.

Република обезбјеђује Фонду средства за покриће расхода по основу посебног стажа утврђеног у смислу члана 42. овог закона, као и за покриће трошкова за права која се по овом закону или другим прописима обезбјеђују само одређеним категоријама осигураника или се обезбјеђују у већем обиму у односу на остале осигуранике.

Фонд води посебну евиденцију о средствима за покриће права из става 1. овог члана на основу које свака три мјесеца испоставља рачун Републици.

XII - ИМОВИНА ОД ПРИВАТИЗАЦИЈЕ

Члан 200.

Акције предузећа из члана 26. став 1. и 2. и новчана средства остварена продајом државног капитала из члана 27. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима (у даљем тексту: имовина од приватизације), припадају Фонду као својина, са правом располагања и управљања у складу са законом.

Члан 201.

Од акција предузећа из претходног члана, Фонд формира портфељ хартија од вриједности .

У пословању портфељом хартија од вриједности из претходног става Фонд је дужан примјењивати одредбе Закона о хартијама од вриједности и Закона о централном регистру хартија од вриједности.

У располагању и управљању имовином од приватизације, Фонд води инвестициону политику у складу са принципима сигурности, ликвидности и рентабилности.

Акције предузећа које Фонд добије по основу члана 26. ставова 1. и 2. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима, Фонд може продати на тржишту хартија од вриједности путем берзе.

Члан 202.

За располагање новчаним средствима које Фонд прима по основу члана 27. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима Фонд је дужан отворити посебан рачун.

О имовини из приватизације, као и приходима и расходима насталим по основу трансакција и управљања том имовином, Фонд је дужан да води посебну рачуноводствену евиденцију и припрема финансијске извјештаје, одвојено од остале имовине, обавеза, прихода и расхода Фонда.

На рачуноводствену евиденцију и финансијске извјештаје из претходног става, сходно се примјењују законски и други прописи из области рачуноводства, као и прописи Комисије за хартије од вриједности, који се односе на приватизационе инвестиционе фондове.

Члан 203.

Управни одбор Фонда одлучује о инвестиционој политици, односно о начину располагања имовином од приватизације.

С циљем ефикасног управљања имовином из приватизације образује се посебна комисија од 5 чланова из реда економских и правних стручњака, која има савјетодавну улогу.

Чланове комисије из претходног става именује Управни одбор Фонда.

Члан 204.

У року од 30 дана од дана ступања на снагу овог закона, Фонд је дужан формирати посебан организациони дио, који ће обављати послове управљања имовином од приватизације, као и послове књиговодствене и друге евиденције, те запослити најмање два инвестициона менаџера.

Инвестициони менаџери из претходног става морају испуњавати услове утврђене Законом о хартијама од вриједности и прописима Комисије за хартије од вриједности Републике Српске за обављање ових послова.

Члан 205.

Директор Фонда именује представнике Фонда у скупштинама акционарских друштава, чије акције Фонд држи у свом портфељу.

Члан 206.

Највише 10% имовине од приватизације може бити уложено у хартије од вриједности једног емитента или с њим повезаних правних лица у смислу Закона о предузећима.

По основу располагања имовином од приватизације може се посједовати највише 20% основног капитала једног емитента или с њим повезаних правних лица.

Новчана средства из члана 27. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима и новчана средства добијена продајом хартија од вриједности из портфеља, Фонд може пласирати и орочавати код пословних банака.

Члан 207.

Тромјесечне, полугодишње и годишње финансијске извјештаје о имовини од приватизације Фонд подноси на одобравање Влади Републике Српске.

Члан 208.

Покриће трошкова управљања имовином од приватизације врши се из остварених прихода по основу држања и трансакција са имовином од приватизације.

О располагању остварених нето добитака из годишњег обрачуна за имовину од приватизације, одлучује Управни одбор Фонда.

Остварена нето добит се може користити за побољшање ликвидности Фонда, повећање резерви Фонда, исплату пензија и побољшање материјалног положаја корисника пензија.

XIII - ОРГАНИ И СТРУЧНА СЛУЖБА ФОНДА

Члан 209.

Органи Фонда су управни одбор, надзорни одбор и директор.

Члан 210.

Фондом управља Управни одбор.
Управни одбор Фонда састоји се од девет чланова, укључујући и предсједника.
Пет чланова Управног одбора именује се из реда осигураника, а четири из реда корисника пензије.

Члан 211.

Управни одбор Фонда има следећа права и дужности:

- 1) доноси статут Фонда, уз сагласност Владе;
- 2) доноси друге опште акте Фонда;
- 3) предлаже стопе доприноса за пензијско и инвалидско осигурање;
- 4) доноси план и програм рада Фонда;
- 5) доноси финансијски план Фонда;
- 6) усваја извјештаје о пословању и завршни рачун Фонда;
- 7) одлучује о инвестиционим улагањима;
- 8) одлучује о продаји основних средстава Фонда чија књиговодствена вриједност прелази 5.000 КМ;
- 9) одлучује о другим питањима одређеним статутом Фонда.

Члан 212.

Годишњи план и програм рада, као и годишњи извештај о пословању, Фонд доставља Влади.

Члан 213.

Надзор над радом и пословањем Фонда, врши Надзорни одбор.
Надзорни одбор Фонда састоји се од три члана, укључујући и предсједника.
Два члана Надзорног одбора именују се из реда осигураника, а један из реда корисника пензије.

Члан 214.

Директор Фонда заступа и представља Фонд у односима са трећим лицима, руководи радом и пословањем Фонда и радом стручне службе Фонда, одговара за законитост рада Фонда и обавља друге послове, у складу са законом и Статутом Фонда.

За директора Фонда може бити именован дипломирани правник или дипломирани економиста са пет година радног искуства на руководећим пословима.

Директора Фонда именује и разрјешава Влада путем јавног конкурса, према поступку прописаном законом.

Именовање директора Фонда врши се на вријеме од четири године, с тим да може бити разрјешен и пре истека времена на које је именован.

Члан 215.

Предсједника и чланове Управног одбора и предсједника и чланове Надзорног одбора Фонда именује и разрјешава Влада путем јавног конкурса, према поступку прописаном законом.

Именовање се врши на вријеме од четири године, с тим да могу бити разрјешени и пре истека времена на које су именовани.

Предсједник и чланови Управног одбора именују се из реда лица која имају високо образовање и значајно радно искуство у области социјалног осигурања.

Предсједник и чланови Надзорног одбора именују се из реда дипломираних правника и дипломираних економиста који имају значајно радно искуство у области јавних финансија и пензијског и инвалидског осигурања.

Члан 216.

Статутом Фонда ближе се уређују права и дужности органа Фонда.

Члан 217.

Управне, финансијске, административне и друге стручне послове Фонда обавља јединствена стручна служба Фонда. Организација стручне службе Фонда уређује се статутом и Правилником о унутрашњој организацији Фонда.

Члан 218.

Надзор над законитошћу рада Фонда врши министарство надлежно за послове пензијског и инвалидског осигурања.

XIV - НАКНАДА ШТЕТЕ

Члан 219.

Осигураник којем је на терет средстава пензијског и инвалидског осигурања извршена исплата на коју није имао право по овом закону, обавезан је вратити Фонду примљени износ, ако је:

- 1) на основу неистинитих или нетачних података које је знао или је морао знати да су неистинити, односно нетачни, или на други противправан начин, остварио право из пензијског и инвалидског осигурања, или је остварио право у већем обиму него што му по овом закону припада;
- 2) користио право због тога што није пријавио промјене које утичу на губитак или обим права, а знао је, или је морао знати, за те промјене;
- 3) после остваривања права на пензију ступио у радни однос или почео обављати занатско-предузетничку дјелатност по основу које постоји обавеза осигурања, а ту чињеницу није пријавио Фонду;
- 4) примио новчани износ већи од износа који му припада по овом закону.

Члан 220.

Фонд има право на накнаду штете нанесене Фонду од послодавца:

- 1) ако штета настане због тога што нису дати подаци или што су дати неистинити или нетачни подаци о чињеницама које утичу на стицање или одређивање права;
- 2) ако је исплата из средстава Фонда извршена на основу неистинитих или нетачних података у пријави о ступању осигураника у радни однос;

- 3) ако је исплата из средстава Фонда извршена због тога што није поднесена пријава о промјенама које утичу на губитак или обим права осигураника, или одјава о престанку радног односа осигураника или што је пријава, односно одјава поднесена после прописаног рока;
- 4) ако је штета Фонду нанесена због тога што нису извршене законске или уговором преузете обавезе у вези са преквалификацијом или доквалификацијом, запошљавањем инвалида рада или осигураника код којег је утврђена опасност од настанка инвалидности.

Осигураник који је према овом закону или другим прописима обавезан сам да подноси пријаву односно одјаву, или да даје одређене податке у вези са својим осигурањем, обавезан је у случајевима из става 1. овог члана сам надокнадити штету која је нанесена Фонду.

Послодавац одговара за штету у случајевима из става 1. овог члана без обзира на кривицу, а осигураник ако је знао или је морао знати да су дати подаци неистинити или нетачни, односно ако је знао или морао знати да промјене утичу на губитак или обим права, а те промјене није пријавио Фонду.

Члан 221.

Фонд има право на накнаду штете нанесене Фонду од лица које проузрокује инвалидност, тјелесно оштећење или смрт осигураника.

За штету коју је, у случајевима из става 1. овог члана, проузроковао радник у радном односу у вези са радом, одговара послодавац код којег се радник који је проузроковао штету налази у радном односу.

Фонд има право на накнаду штете у случајевима из става 1. овог члана и непосредно од радника ако је радник штету проузроковао намјерно или из крајње непажње.

Одговорност за штету из ставова 2. и 3. овог члана је солидарна.

Члан 222.

Фонд има право на накнаду штете нанесене Фонду од послодавца и у случају ако су инвалидност или смрт осигураника настали због тога што нису биле проведене мјере заштите на раду, или што нису извршене мјере за заштиту грађана.

Члан 223.

Фонд има право на накнаду штете нанесене Фонду и непосредно од осигуравајуће организације код које је учинилац штете осигуран.

Фонд има право на накнаду штете од организације осигурања имовине и лица, чије је седиште на територији Републике, ако је штета проузрокована употребом возила чији власник односно корисник није осигурао возило од одговорности, или ако је штета проузрокована употребом непознатог возила или возилом страног држављанина, лица без држављанства као и возилом које је ангажовано од стране Организације уједињених нација или друге међународне организације.

У случају из става 2. овог члана, организација осигурања имовине и лица обавезна је исплатити накнаду штете, као да је био склопљен уговор о осигурању.

Члан 224.

Ако је Фонду штета проузрокована употребом возила са иностраном регистрацијом за које постоји ваљана међународна исправа или доказ о постојању

осигурања возила од одговорности, одштетни захтјев подноси се једној од организација за осигурање имовине и лица са сједиштем на територији Републике.

За накнаду штете која је проузрокована употребом возила из става 1. овог члана, примјењује се одредба члана 223. став 2. овог закона.

Члан 225.

Фонд има право на накнаду штете у случајевима предвиђеним овим законом без обзира на то што су примања која представљају штету обухваћена осигурањем на терет пензијског и инвалидског осигурања.

Накнада стварне штете на коју Фонд има право у случајевима утврђеним овим законом, обухвата трошкове и пуни износ примања која се исплаћују из пензијског и инвалидског осигурања, и то:

- 1) новчана примања исплаћена по основу признатог права на пензију, новчану накнаду за тјелесно оштећење и новчану накнаду за помоћ и његу, заједно са доприносима који се усплаћују на та новчана примања;
- 2) трошкове преквалификације или доквалификације и запошљавања инвалида рада, као и новчане накнаде у вези са коришћењем права по основу преостале способности за рад.

Захтјевом за накнаду штете може се обухватити укупни износ штете или износ дијела штете (појединачно примање) која се односи на одређени период.

Члан 226.

Потраживања накнаде штете према одредбама овог закона застарјевају истеком рокова утврђених прописима о облигационим односима.

Рокови застарјелости потраживања за накнаду штете, у смислу одредаба овог закона, почињу тећи:

- 1) у случајевима из члана 219. тачака 1. до 3. и члана 220. став 1. тачака 1. до 3. овог закона- од дана кад је у управном поступку постало коначно рјешење којим је утврђено да исплаћивано примање не припада, или да припада у мањем обиму;
- 2) у случајевима из члана 2219. тачка 4. овог закона - од дана кад је извршена посљедња неправилна односно неприпадајућа исплата примања;
- 3) у случајевима из члана 220. став 1. тачка 4. и чланова 221. и 222. овог закона - од дана када је у управном поступку постало извршно рјешење којим је осигураннику признато право на примање из пензијског и инвалидског осигурања;
- 4) у случајевима када се захтјева накнада штете за поједина исплаћена примања - од дана извршене исплате сваког појединачног примања.

Члан 227.

Када се утврди да је штета настала, Фонд позива осигураника, односно корисника примања, послодавца, политичко-територијалну заједницу или организацију осигурања имовине и лица, уз навођење одговарајућих доказа, да у одређеном року накнаде штету.

Ако штета не буде добровољно надокнађена у одређеном року, а из писмених исправа неспорно произилази да је корисник права примио одређени износ из средстава Фонда на који није имао право, Фонд накнаду штете остварује обуставом од будућих примања корисника права. По овом основу може се од корисника права обуставити највише до једне трећине мјесечних примања.

Уколико је штету учинило лице које не остварује редовна мјесечна примања код Фонда, штета се остварује подношењем тужбе надлежном суду.

Члан 228.

Фонд за потраживања из чланова 219. до 225. овог закона има право на камате, у складу са законом, које теку од наредног дана од дана настанка штете.

XV - КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 229.

Послодавац и друго правно лице казниће се за прекршај новчаном казном од 2.000 до 10.000 КМ, ако:

- 1) не поднесе пријаву осигурања или одјаву осигурања, или их поднесе после истека прописаног рока, или са нетачним подацима;
- 2) ако спрјечава увиђај на лицу мјеста или преглед пословних књига и евиденција које се односе на податке у вези са пензијским и инвалидским осигурањем;
- 3) ако ускрати давање података о осигуранику и кориснику права;
- 4) ако Фонду или осигуранику да нетачно обавештење или нетачне податке за утврђивање права из пензијског и инвалидског осигурања;
- 5) ако давањем неистинитих и нетачних података омогући осигуранику или другом лицу коришћење права, која му по овом закону не припадају или не припадају у одређеном обиму;
- 6) ако не води или води неуредно прописане евиденције о осигураницима, укључујући и посебне евиденције о инвалидима рада;
- 7) ако неправилно обрачунава и уплаћује доприносе и не уплати доспјели допринос за пензијско и инвалидско осигурање у прописаном року, или га не уплати у цијелом износу, или нема евиденције о уплаћеним доприносима;
- 8) ако не задржи у радном односу или не распореди на одговарајуће радно мјесто инвалида рада, односно осигураника код којег је настала инвалидност или опасност од настанка инвалидности;
- 9) ако не обезбједи преквалификацију или доквалификацију инвалиду рада, односно осигуранику код којег постоји инвалидност или опасност од настанка инвалидности;
- 10) ако распореди инвалида рада или осигураника код којег постоји опасност од настанка инвалидности на радно мјесто или му одреди радно вријеме противно одредбама овог закона.

За прекршај из става 1. овог члана казниће се и одговорно лице послодавца или другог правног лица новчаном казном у износу од 500 до 2.000 КМ.

За прекршај из става 1. овог члана казниће се и лице које је само обвезник уплате доприноса за пензијско и инвалидско осигурање новчаном казном од 1.000 до 3.000 КМ.

Члан 230.

Новчаном казном од 5.000 КМ до 15.000 КМ казниће се за прекршај државни орган, јавна служба или правно лице – послодавац ако:

1. не разврстава по полу статистичке податке и информације који се прикупљају евидентирају и обрађују,
2. не омогући јавности увид у статистичке податке који се воде сходно овом закону.

За прекршај из става 1. овог члана казниће се новчаном казном од 100 КМ до 1.000 КМ и одговорно лице у државном органу, јавној служби или правном лицу – послодавцу, као и појединцу који самостално обављају делатности личним радом средствима у својини грађана .

XVI - ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 231.

Пензије остварене по прописима који су важили до дана ступања на снагу овог закона одредиће се у складу са одредбама овог закона.

Пензије остварене до дана примјене одредаба чланова 77. до 87. овог закона одредиће се као и пензије из става 1. овог члана.

Старосне пензије остварене до дана ступања на снагу Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник Републике Српске" број:32/00) са пензијским стажом мањим од 20 година одредиће се у процентима утврђеним за тај стаж по прописима који су важили до дана ступања на снагу наведеног закона, а изузетне пензије које су остварене без стажа, одредиће се у процентима утврђеним за 15 година пензијског стажа.

Пензије које су одређене и остварене у проценту већем од 75% за пуни пензијски стаж свде се на проценте утврђене за одговарајућу годину тако да од 2004. године старосна и инвалидска пензија не може износити више од 75% од пензијског основа.

Кориснику пензије(жени), који је право на пензију остварио до дана ступања на снагу Закона о измјенама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник Републике Српске" број:32/02), пензија ће се одредити према укупном пензијском стажу у процентима утврђеним по прописима који су били на снази до дана ступања на снагу наведеног закона с тим да пензија за пуни пензијски стаж не може износити више од процената из члана 88. став 4. и члана 135. став 4. овог закона.

Члан 232.

Пензијски стаж на основу којег се стичу и остварују права из пензијског и инвалидског осигурања по одредбама овог закона, навршен до ступања на снагу овог закона, рачуна се по одредбама Закона о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања ("Службени лист СФРЈ", бр.23/82, 77/82, 75/85, 8/87, 65/87, 87/89 и 44/90), Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени лист СР БиХ", бр.38/90 и 22/91), Закона о пензијском и инвалидском осигурању војних осигураника ("Службени лист СФРЈ", бр. 7/85, 74/87 и 20/89), и Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник Републике Српске", бр. 27/93, 14/94, 10/95 и 22/96).

Члан 233.

Изузетно од члана 75. ставова 1. и 2. овог закона, право на старосну пензију стиче осигураник кад наврши у:

- у 2001. години 60 година живота,
- у 2002. години 61 годину живота,
- у 2003. години 62 године живота,
- у 2004. години 63 године живота,
- у 2005. години 64 године живота,

Члан 234.

Осигуранику који није остварио плату после 1. јануара 1970. године, пензијски основ се утврђује у одговарајућем проценту од просјечне нето плате остварене у Републици у мјесецу који претходи мјесецу у којем осигураник остварује право на пензију и износи:

- 100% за осигураника са високом стручном спремом,
- 80% за осигураника са вишом стручном спремом и ВКВ радника,
- 70% за осигураника са средњом стручном спремом и КВ радника и
- 60% за осигураника са нижом стручном спремом и ПК и НК радника.

Члан 235.

Кориснику који није остварио плату после 1. јануара 1970. године, као и кориснику за кога не постоје подаци о плати оствареној у том периоду пензијски основ се утврђује у одговарајућем проценту од просјечне нето плате остварене у Републици у години која претходи години у којој се одређује пензија и износи:

- 160% за корисника са високом стручном спремом,
- 115% за корисника са вишом стручном спремом и ВКВ радника,
- 85% за корисника са средњом стручном спремом и КВ радника,
- 55% за корисника са нижом стручном спремом и ПК и НК радника.

Члан 236.

Новчана накнада за тјелесно оштећење и новчана накнада за помоћ и његу, остварена по прописима из пензијског и инвалидског осигурања важећим до дана ступања на снагу овог закона, исплаћиваће се корисницима до 31. децембра 2001. године у износу који им је припадао на дан ступања на снагу овог закона.

Члан 237.

Одредбе чланова 77. до 87. овог закона примјењују се од 1. јануара 2002. године. Одредбе члана 231. Закона примјењују се од 1. октобра 2002. године.

Члан 238.

До дана примјене одредаба чланова 77. до 87. овог закона, пензијски основ за одређивање пензије утврђује се тако што се одговарајући коефицијент из става 2. овог члана помножи са износом који представља 40% просјечне плате остварене у Републици у мјесецу који претходи мјесецу у коме осигураник остварује право на пензију.

Коефицијенти за утврђивање пензијског основа из става 1. овог члана су:

- 1) за осигураника - неквалификованог радника 1,30;
- 2) за осигураника - полуквалификованог (приученог) радника 1,50;
- 3) за осигураника - квалификованог радника и осигураника са средњом стручном спремом 2,00;
- 4) за осигураника - висококвалификованог радника и осигураника са вишом стручном спремом 2,70;
- 5) за осигураника са високом стручном спремом 3,80;
- 6) за осигураника са високом стручном спремом са стручним називом специјалисте и за осигураника са научним степеном магистра наука 4,20;
- 7) за осигураника са научним степеном доктора наука 4,50.

Под стручном спремом осигураника у смислу става 2. овог члана подразумева се завршена школа, односно факултет, академија или други одговарајући облик образовања и школовања, као и стручна спрема стечена полагањем одговарајућег испита или призната у складу са прописима бивше СФРЈ и прописима бивше Босне и Херцеговине.

Ако осигураник, због посљедица оружаних сукоба, није у могућности да прибави званичну исправу о стручној спреми, стручна спрема може се доказивати на основу података из радне књижице, матичне књиге запослених послодавца код којег је осигураник био у радном односу и података о стручној спреми из листинга (извода) из матичне евиденције активних осигураника који се водио у радној организацији Електро-рачунском центру здравственог и пензијског и инвалидског осигурања Сарајево.

Коефицијент за одређивање пензијског основа за припадника Војске Републике Српске и припадника Министарства унутрашњих послова Републике који су ступили у војску односно у органе унутрашњих послова прије 20. маја 1992. године и остали у оружаним снагама непрекидно до 30. јуна 1996. године, или до испуњења услова за остваривање права на пензију, као и за учесника НОР-а прије 9. септембра 1943. године, не може бити нижи од коефицијента прописаног у ставу 2. овог члана за осигураника са средњом стручном спремом.

Пензије одређене у складу са ставовима 1. и 2. овог члана усклађују се мјесечно на начин утврђен у члану 162. овог закона.

Члан 239.

До дана примјене чланова 77. до 87. овог закона пензије официра и подофицира Војске Републике Српске, обрачунаваће се примјеном најниже цијене рада на сљедеће коефицијенте:

- 1) за подофицире (чинови водник до заставник) 2,00;
- 2) за официре чина:
 - поручника 2,20,
 - капетана 2,40,
 - мајора 2,80,
 - потпуковника 3,00,
 - пуковника 4,00,
 - генерал-мајора 4,20,
 - генералпотпуковника 4,30,
 - генералпуковника 4,50.

Члан 240.

Лице које по овом закону нема својство осигураника, али је својство осигураника имало према ранијим прописима, може остварити право на пензију, а чланови породице права на породичну пензију, под условима утврђеним овим законом.

Члан 241.

Пензијски стаж који су држављани Републике навршили у другим републикама бивше СФРЈ до дана њиховог државног осамостаљења и у Федерацији Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Федерација), узима се само код утврђивања услова за стицање права.

У погледу признавања стажа осигурања који је навршен у државама из става 1. овог члана после њиховог осамостаљивања и у Федерацији Босне и Херцеговине, до закључивања одговарајућих споразума са тим државама и Федерацијом Босне и Херцеговине, примјењује се принцип реципроцитета.

Члан 242.

Захтјев за остваривање права на пензију осигураника који је до 30. априла 1992. године дио пензијског стажа остварио на садашњој територији Федерације Босне и Херцеговине, и који по прописима о пензијском и инвалидском осигурању Федерације има право на сразмјерни дио пензије, Фонд ће рјешити тако што ће одредити сразмјерни дио пензије за дио пензијског стажа оствареног у Републици, као и за дио пензијског стажа оствареног на садашњој територији Републике, прије 30. априла 1992. године.

За остваривање права на пензију за дио пензијског стажа оствареног на садашњој територији Федерације, Фонд ће осигураника упутити на остваривање права код надлежног носиоца пензијског и инвалидског осигурања у Федерацији.

Ако је укупан период осигурања који је до 30. априла 1992. године остварен на садашњој територији Федерације био краћи од шест мјесеци, Фонд ће тај период осигурања, приликом одређивања пензије, узети у обзир као стаж остварен на територији Републике.

Фонд се може споразумјети са носиоцем пензијског и инвалидског осигурања у Федерацији да осигураник јединственим захтјевом остварује право на сразмјерни дио пензије у смислу ставова 1. и 2. овог члана, као и о другим питањима од заједничког интереса која су у вези са поступком остваривања права из области пензијског и инвалидског осигурања.

Члан 243.

Под условима и у случајевима из члана 242. став 1. овог закона, Фонд ће за садашње кориснике пензија одредити нове износе пензије након њиховог остваривања права на сразмјерни дио пензије код носиоца осигурања у Федерацији, а кориснике пензија које су остварене за укупан стаж на садашњој територији Федерације Фонд ће упутити на остваривање права код надлежног носиоца осигурања у Федерацији, с тим што им право на исплату пензије по рјешењима донесеним прије ступања на снагу овог закона престаје у Фонду с даном отпочињања исплате пензије код носиоца пензијског и инвалидског осигурања у Федерацији.

Члан 244.

Одредбе чланова 242. и 243. овог закона примјениће се након законског уређивања права осигураника на сразмјерни дио пензије у Федерацији.

Члан 245.

Све некретнине које су набављене из средстава бивших завода за социјално осигурање, комуналних завода, Самоуправне интересне заједнице пензијског и инвалидског осигурања Босне и Херцеговине, као и Друштвеног фонда за пензијско и инвалидско осигурање Босне и Херцеговине, а налазе се на територији Републике, преносе се у својину и на управљање и располагање Фонду.

Некретнине – домови пензионера у Приједору, Бањој Луци, Добоју и Требињу преносе се у својину Републике.

Члан 246.

Изузетно од чланова 75. и 77. овог закона, Влада може, изузетно, лицу које има посебне заслуге за друштвени, политички, привредни и културни развој Републике, као и одбрану Републике, признати право на старосну пензију без обзира да ли испуњава услове за стицање права по овом закону или одредити већи износ пензије од износа који би припадао по одредбама овог закона.

Члановима породице умрлог лица из става 1. овог члана, Влада може, изузетно, признати право на породичну пензију без обзира да ли испуњавају услове за стицање права по овом закону или одредити већи износ породичне пензије од износа који би припадао по одредбама овог закона.

Под члановима породице у смислу става 2. овог члана подразумјевају се брачни друг, дјеца и родитељи.

Пензија из ставова 1. и 2. овог члана не може износити више од троструког износа просјечне плате остварене у Републици у мјесецу који претходи мјесецу за који се исплаћује пензија.

Пензије из ставова 1. и 2. овог члана усклађују се у складу са чланом 162. овог закона.

О остваривању права на пензију из става 1. овог члана одлучује Влада на приједлог комисије коју образује у ту сврху.

Члан 247.

Са даном почетка примјене овог закона престају да се примјењују:

- Закон о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања ("Службени лист СФРЈ" бр. 23/82, 77/82, 75/85, 8/87, 65/87, 87/89 и 44/90) и Закон о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени лист СР БиХ", бр. 38/90 и 22/91), изузев одредаба које се односе на рачунање пензијског стажа,
- одредбе чл. 55. и 56. Закона о унутрашњим пословима ("Службени гласник Републике Српске", број 21/98) и
- одредбе чл. 113, 114, 180. до 191, 194. и чл. 197. до 200. Закона о војсци ("Службени гласник Републике Српске", број 31/96).

Члан 248.

Са даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник Републике Српске", бр. 27/93, 14/94, 10/95 и 22/96).

Члан 249.

Прописе из члана 38. став 2. овог закона донијеће Влада у року од три мјесеца од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 250.

Надзор над примјеном Закона о пензијском и инвалидском осигурању врши министарство надлежно за послове пензијског и инвалидског осигурања.

Члан 251.

У року од три мјесеца од дана ступања на снагу овог закона, министар надлежан за послове пензијског и инвалидског осигурања прописаће обрасце за вођење матичне евиденције.

Фонд доноси кодекс шифара за уношење података у матичну евиденцију из члана 45. став 1. овог закона.

Члан 252.

Ступањем на снагу овог закона престаје да важи Закон о матичној евиденцији о осигураницима и уживаоцима права из пензијског и инвалидског осигурања ("Службени гласник Републике Српске", број: 3/97).

Члан 253.

Овај закон ступио је на снагу 30. септембра 2000. године, односно 12. новембра 2000. године, 11. августа 2001. године, 20. јуна 2002. године, 13. августа 2002. године, 28. децембра 2003. године и 29. јула 2005. године.